

Dankwoord

Ik had deze bachelorproef niet tot een goed einde kunnen brengen zonder de hulp van enkele mensen. Hen zou ik dan ook graag bedanken.

Vooreerst wil ik mijn promotor, Jan Coenegrachts, bedanken voor de vele malen dat hij mijn vragen beantwoordde, mijn teksten nalas of de aanpak en resultaten van mijn onderzoek met mij besprak. Zijn hulp was onmisbaar voor het tot stand brengen van deze proef.

Verder wil ik ook graag alle docenten bedanken die mij de toestemming gaven om eerstejaarsstudenten te observeren tijdens de didactische ateliers. Dankzij deze observaties was ik in staat een uitgebreid onderzoek te voeren en een genuanceerd beeld te vormen van het taalgebruik van de studenten.

Ten slotte wil ik ook alle studenten bedanken die bereid waren de enquêtes in te vullen. Hun respons was noodzakelijk om een goed beeld te vormen over hun taalgebruik en hun houding tegenover Standaardnederlands in school.

Inhoudsopgave

Dankwoord	2
Inhoudsopgave	3
Abstract	5
1 Inleiding	7
2 Aanpak	10
3 Literatuuronderzoek	11
3.1 Wat is Standaardnederlands?	11
3.2 Wat is tussentaal?	13
3.2.1 Enkele kenmerken van de Vlaamse tussentaal op een rijtje gezet	14
3.2.2 De houding tegenover tussentaal	15
3.2.3 Tussentaal in het onderwijs	17
4 Enquêtes en observaties	26
4.1 Enquêtes	26
4.1.1 Enquête voor de eerstejaarsstudenten	26
4.1.2 Enquête voor de derdejaarsstudenten	27
4.2 Observaties	29
5 Resultaten	30
5.1 Enquêtes	30
5.1.1 Resultaten eerstejaarsstudenten	30
5.1.2 Resultaten derdejaarsstudenten	39
5.2 Observaties	60
6 Analyse resultaten	62
6.1 Enquêtes algemeen	62
6.2 Enquêtes eerstejaarsstudenten	63
6.3 Enquêtes derdejaarsstudenten	64
6.3.1 Taalgebruik in de KHLim	64
6.3.2 Taalgebruik in de stagescholen	64
6.3.3 Relatie tussen taalgebruik studenten en taalbeleid	66
6.4 Observaties	66

7	Conclusies.....	67
7.1	Taalgebruik binnen de KHLim	67
7.2	Taalgebruik binnen de stagescholen	68
8	Besluit.....	70
9	Bibliografie.....	71
9.1	Boeken en publicaties	71
9.2	Documenten van websites	73
10	Bijlagen.....	75
10.1	Figuren	75
10.2	Blanco enquête eerstejaarsstudenten	79
10.3	Blanco enquête derdejaarsstudenten	82
10.4	Blanco schema observaties.....	87
10.5	Ingevulde enquêtes	88

Abstract

In deze bachelorproef worden de resultaten van een onderzoek naar de kennis van en de houding tegenover het Standaardnederlands van de eerste- en derdejaarsstudenten BaSo aan de KHLim weergegeven.

Eerst kader ik het onderzoek aan de hand van een beschrijvend onderzoek in een bredere maatschappelijke context. Vooreerst worden de termen standaardtaal en tussentaal van uitleg voorzien. Nadien komt de relatie tussen (tussen)taal en onderwijs aan bod. Tussentaal is een gevoelig onderwerp als het aankomt op het taalgebruik in het onderwijs: er wordt namelijk van leraren verwacht dat zij uitsluitend de standaardtaal aanwenden om met leerlingen, ouders en externen te communiceren. Toch gaan er steeds vaker stemmen op dat ook tussentaal een plaats hoort te krijgen in het taalbeleid. De voorbije jaren is er al enkele keren onderzoek gevoerd naar het eigenlijke taalgebruik van leerkrachten. Uit die onderzoeken kwamen enkele gelijklopende conclusies voort: onderwijzers praten vaak tussentaal in de klas, leerkrachten doen, bewust of onbewust, aan codewisseling en leraren schatten hun eigen taalgebruik veelal foutief in.

Vervolgens geef ik, aan de hand van de informatie die ik verzameld heb in het beschrijvend onderzoek, weer hoe ik enquêtes opgesteld heb die het taalgebruik van de studenten en hun houding tegenover Standaardnederlands bevragen.

Nadien worden de resultaten van de afgenomen enquêtes gepresenteerd. Om de resultaten niet alleen te laten afhangen van enquêtes heb ik eerstejaarsstudenten geobserveerd. Ook deze bevindingen worden weergegeven. Uit deze gecombineerde resultaten worden enkele conclusies getrokken die verband houden met de taalbeheersing van de studenten en met hun houding tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de klas.

Er worden vier conclusies geformuleerd die samen een antwoord geven op de onderzoeksvraag. Ten eerste kan uit de resultaten afgeleid worden dat het merendeel van de studenten bereid is de standaardtaal te bezigen in de klas, maar dat aanzienlijk minder studenten dat ook nuttig vinden. Ten tweede blijkt dat, hoewel de meeste studenten zeggen later de standaardtaal te zullen aanwenden in de klaspraktijk, het gros van de studenten meent dat tussentaal niet uitgesloten mag/moet worden in de klas. Ten derde blijkt uit de resultaten dat een aanzienlijk deel van de studenten het Standaardnederlands niet volledig beheerst. Een derde van de eerstejaarsstudenten en een vijfde van de studenten in het derde jaar krijgt geregeld negatieve feedback op taalgebruik. Ten slotte leidt het onderzoek tot de conclusie dat een groot deel van de studenten het eigen taalgebruik foutief inschat.

De onderzoeksvraag kan dus als volgt beantwoord worden: de studenten vertonen geen uitgesproken positieve of negatieve houding tegenover de standaardtaal, maar laten wel duidelijk blijken dat ze van mening zijn dat ook tussentaal een plaats verdient in de klas. Voorts blijkt uit het onderzoek dat er qua taalbeheersing ruimte is voor verbetering en dat studenten het eigen taalgebruik niet goed kunnen inschatten.

1 Inleiding

“De leerkracht kan het leer- en ontwikkelingsproces adequaat begeleiden in Standaardnederlands en daarbij rekening houden met en gericht inspelen op de diverse persoonlijke en maatschappelijke taalachtergronden van de leerlingen.” (Vlaamse Regering, 2008)

“In alle scholen, ook door leerkrachten, wordt wel eens ‘schoon Vlaams’ of Verkavelingsvlaams gesproken.” (Beel, 2012)

De twee bovenstaande citaten staan lijnrecht tegenover elkaar. In het besluit van de Vlaamse Regering omtrent de basiscompetenties van leraren staat als competentie 1.11 dat leerkrachten het leerproces van de leerlingen moeten begeleiden in het Standaardnederlands. Deze competentie wordt gespecificeerd in zeven deelcompetenties, gaande van doelgericht gesprekken kunnen voeren in de standaardtaal tot constructief reageren op het taalgebruik van de leerlingen (Vlaamse Regering, 2008).

Het artikel “We spreken allemaal wel eens tussentaal”, geschreven door Veerle Beel, begint met de volgende zin: *“In alle scholen, ook door leerkrachten, wordt wel eens ‘Schoon Vlaams’ of Verkavelingsvlaams gesproken.”* (Beel, 2012) Drie Antwerpse taalkundigen zijn van mening dat dat helemaal geen probleem vormt. Ze hebben een onderzoek gevoerd naar het gebruik van tussentaal in Vlaanderen. De resultaten van dat onderzoek hebben ze samengebracht en gepubliceerd in de vorm van een boek: *De Manke Usurpator. Over Verkavelingsvlaams* (Beel, 2012).

Zelf heb ik ook al ervaren dat leerkrachten niet steeds gebruik maken van de standaardtaal wanneer ze met leerlingen in aanraking komen. Taalleerkrachten vormen hier trouwens geen uitzondering op. Hoewel ik van mening ben dat het spreken van tussentaal geen probleem vormt in bepaalde informele situaties, vind ik dat er in schoolse contexten Standaardnederlands gesproken moet worden en dat leerkrachten hiertoe in staat moeten zijn.

Deze verdeeldheid over het gebruik van Standaardnederlands in het onderwijs vormt de basis van deze bachelorproef. Het opzet is namelijk te onderzoeken wat de houding is van studenten aan de lerarenopleiding van KHLim tegenover het Standaardnederlands.

De onderzoeksvraag die aan de basis van dit onderzoek ligt, is: *Wat is de houding van eerste- en derdejaarsstudenten BaSo aan de KHLim tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de klas en in hoeverre beheersen zij het Standaardnederlands?*

De onderzoeksvraag dient opgedeeld te worden in deelvragen.

- *Wat is Standaardnederlands?*
- *Wat is tussentaal?*
- *Welke houding wordt aangenomen tegenover (het gebruik van) tussentaal?*
- *Welke onderzoeken zijn al gevoerd naar het taalgebruik in het onderwijs?*
- *Op welke manier wordt er aan taalvorming gedaan binnen de lerarenopleiding?*
- *In hoeverre menen de eerste- en derdejaarsstudenten BaSo aan de KHLim dat ze het Standaardnederlands beheersen?*
- *Hoe staan de studenten tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de klas (op de hogeschool en tijdens stage)?*

Om dit te onderzoeken, zal er een vergelijkend onderzoek uitgevoerd worden. Zowel eerstejaars- als derdejaarsstudenten BaSo zullen bevroegd worden aan de hand van enquêtes. De resultaten van het onderzoek zullen in deze proef opgenomen en geanalyseerd worden.

	deelvraag:	periode:	methode:
1	Wat is Standaardnederlands?	16/12 – 19/12	literatuuronderzoek
2	Wat is tussentaal?	20/12 – 23/12	literatuuronderzoek
3	Welke houding wordt aangenomen tegenover (het gebruik van) tussentaal?	20/12 - 23/12	literatuuronderzoek
4	Welke onderzoeken zijn al gevoerd naar het taalgebruik in het onderwijs?	19/1 – 25/1	literatuuronderzoek
5	Op welke manier wordt er aan taalvorming gedaan binnen de lerarenopleiding?	19/1 – 25/1	literatuuronderzoek
6	<p>- In hoeverre menen de eerste- en derdejaarsstudenten BaSo aan de KHLim dat ze het Standaardnederlands beheersen?</p> <p>- Hoe staan de studenten tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de klas?</p>	<p>1. 26/1 – 27/1</p> <p>2. 4/2 – 28/2</p> <p>3. 29/2 – 24/3</p>	<p>1. opstellen enquêtes</p> <p>2. afnemen enquêtes</p> <p>3. verzamelen en analyseren van resultaten</p>

2 Aanpak

Om een zo genuanceerd mogelijk beeld te krijgen van het taalgebruik van de studenten BaSo aan de KHLim en hun houding tegenover de standaardtaal heb ik aan triangulatie gedaan. Triangulatie houdt in dat de onderzoeker data verzamelt uit verschillende bronnen en perspectieven of meerdere methodes hanteert (van der Donk & van Lanen, 2010).

Gedurende dit onderzoek heb ik drie methodes aangewend; eerst heb ik een literatuuronderzoek uitgevoerd om een uitgebreid theoretisch kader te bekomen, daarna heb ik enquêtes opgesteld en verdeeld en tegelijkertijd ben ik begonnen met het observeren van verschillende eerstejaarsstudenten tijdens didactische ateliers.

Literatuuronderzoek

Ook binnen het literatuuronderzoek is er sprake van triangulatie, aangezien ik me gebaseerd heb op verschillende bronnen. Ten eerste ben ik op zoek gegaan naar de uitleg van enkele termen die belangrijk zijn binnen deze proef. Ik heb me gebaseerd op publicaties, boeken, cursussen en elektronische bronnen. Verder heb ik bestaande onderzoeken gelezen en resultaten verwerkt in het theoretisch kader. Ten slotte is ook de wetgeving (het huidige taalbeleid) aan bod gekomen.

Enquêtes en observaties

Auteurs Cyrilla van der Donk en Bas van Lanen haalden het reeds aan: studenten die een enquête invullen zijn misschien niet altijd even eerlijk in hun antwoorden. Daarom is het wenselijk dat de onderzoeker naast het afnemen van een enquête ook een andere methode toepast, aangezien dat de betrouwbaarheid van het onderzoek zal vergroten (van der Donk & van Lanen, 2010).

Om deze reden heb ik ervoor gekozen enkele groepen studenten te observeren. De keuze is gevallen op de didactische ateliers in het eerste jaar, omdat de studenten hier in een gesimuleerde klaspraktijk lesgeven en omdat het op die manier mogelijk is grotere groepen studenten tegelijk te observeren. De resultaten van de observaties werden vergeleken met de resultaten van de enquêtes om te kijken of deze grotendeels overeenkomen of juist grote afwijkingen vertonen.

3 Literatuuronderzoek

3.1 Wat is Standaardnederlands?

In de loop van deze bachelorproef zal het woord 'Standaardnederlands' veel voorkomen. Maar wat is dat Standaardnederlands eigenlijk? Er zijn veel verklaringen en definities te vinden voor deze term. Hieronder volgt een kleine greep uit de beschikbare definities.

Stan-daard-ne-der-lands

het

1 het Nederlands dat als standaard, als norm voor correct taalgebruik wordt aanvaard, zowel wat de uitspraak en de syntaxis, als wat de woorden betreft (den Boon & Geeraerts, 2005)

De standaardtaal is de bovengewestelijke taalvariëteit die binnen een taalgemeenschap als algemene taal geldt. Het is de taal van het onderwijs, van het bestuur, van wetten en verordeningen, van de media enzovoort. Ze wordt ook algemeen Nederlands (AN) en soms ook ABN of cultuurtaal genoemd (Smedts & Van Belle, 2003).

Standaardnederlands is de variant van het Nederlands die vroeger Algemeen Beschaafd Nederlands (ABN) werd genoemd (Genootschap Onze Taal).

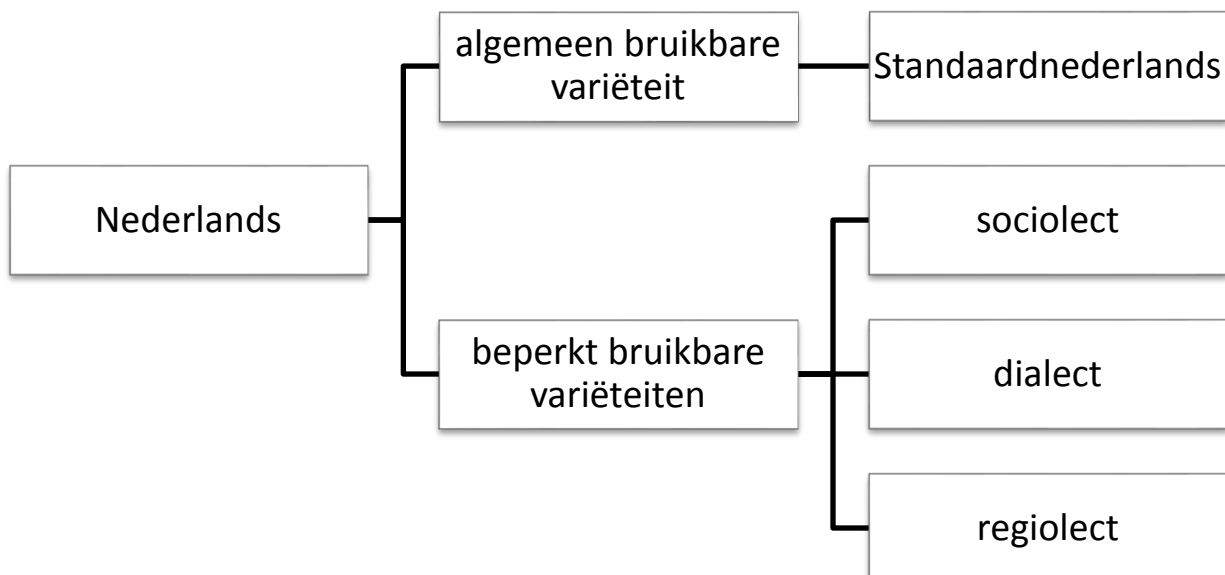
Variëteit van het Nederlands die in het hele taalgebied en in alle situaties bruikbaar is en die geldt als norm voor correct Nederlands (Standaardnederlands).

Een element dat terugkomt in bijna elke beschrijving van het Standaardnederlands, is dat het een 'variant' of 'variëteit' is. Onze standaardtaal is, naast onder andere de dialecten en tussentaal, één van de variëteiten van het Nederlands (Absilis, Jaspers, & Van Hoof, 2012). In de Algemene Nederlandse spraakkunst (ANS) wordt het begrip 'variëteit' als volgt uitgelegd:

De meeste talen kennen verschillende variëteiten: taalsystemen die genoeg overeenkomst vertonen om tot één taal – in ruime zin – te worden gerekend, maar genoeg verschillen om van elkaar onderscheiden te kunnen worden (Haeseryn, Romijn, Geerts, de Rooij, & van den Toorn, 1997).

Een tweede veel voorkomend element is dat het Standaardnederlands als norm aanvaard is voor correct taalgebruik (den Boon & Geeraerts, 2005). Deze norm is beschreven in woordenboeken, grammatica's en stijlgidsen. (Coenegrachts, Vakstudie Nederlands - Taalbeschouwing 2-1, 2011) Voorbeelden hiervan zijn respectievelijk Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal (den Boon & Geeraerts, 2005), Taalboek Nederlands (Smedts & Van Belle, Taalboek Nederlands, 2003) en Stijlboek (Permentier, 2008).

Taalvariëteiten die ingaan tegen die normen krijgen het label een dialect (vb. West-Vlaams), regiolect (vb. het 'Belgisch-Nederlands') of sociolect (vb. tussentaal) te zijn. Dat zijn variëteiten van het Nederlands die slechts beperkt bruikbaar zijn, in tegenstelling tot het Standaardnederlands, dat als algemeen bruikbare variëteit wordt beschouwd (Smedts, Taalbeheersing Nederlands - Achtergronden, 2008).

figuur 1: schematische weergave taal - taalvariëteiten

3.2 Wat is tussentaal?

De tussentaal die veel Nederlandstalige Belgen dagelijks gebruiken, kreeg al verschillende namen, zoals Verkavelingsvlaams¹, Schoon Vlaams² en Soapvlaams³. Deze benamingen, doch zeer creatief, getuigen van een vrij negatieve houding tegenover de veelvuldig gebezigde tussentaal. Vooraleer hier verder op in te gaan, is het van belang dat de term tussentaal geëxpliciteerd wordt.

tussentaal

tus-sen-taal

de

1 taal(variëteit) met kenmerken van twee nauw eraan verwante taalsystemen waartussen ze als overgang fungeert; - ben. voor de informele spreektaal in Nederlandstalig België die geen dialect is, maar ook geen algemeen Nederlands (den Boon & Geeraerts, 2005).

tussentaal

Term waarmee men in Vlaanderen de mengvorm aanduidt tussen standaardtaal en dialect. In Vlaanderen spreekt men ook wel van 'Verkavelingsvlaams' (Nederlandse Taalunie, 2000 - 2012).

Tussentaal is zowel de nette taal van Vlaamse dialectsprekers die geen standaardtaal kunnen of willen spreken, als de ongedwongen taal van Vlaamse standaardtaalsprekers die in persoonlijker of informeler situaties geen dialect kunnen of willen spreken (Taaltelefoon, 2012).

¹ Geert van Istendael introduceerde deze term in 1988. De term dook voor het eerst op in het *Nieuw Wereldtijdschrift*. (Absilis, Jaspers, & Van Hoof, 2012)

² In 2000 verwees Jan Goossens met deze term naar de Nederlandse tussentaal. (Permentier, Jan Goossens: "Schoon Vlaams verdringt mooi Nederlands", 2000)

³ Dirk Geeraerts, professor aan de KULeuven, introduceerde in 1999 de term Soapvlaams. (Absilis, Jaspers, & Van Hoof, 2012)

Tussentaal is zowel de nette taal van Vlaamse dialectsprekers die geen standaardtaal kunnen of willen spreken, als de ongedwongen taal van Vlaamse standaardtaalsprekers die in persoonlijker of informeler situaties geen dialect kunnen of willen spreken. Het is een sterk Brabants-Antwerps gekleurde omgangstaal, die zowel kenmerken heeft van standaardtaal als van dialect (Standaardtaal, tussentaal en dialect, 2010).

3.2.1 Enkele kenmerken van de Vlaamse tussentaal op een rijtje gezet

In *De Manke Usurpator – over Verkavelingsvlaams* (2012) lijst José Cajot de kenmerken van de Vlaamse tussentaal op. Hoewel er vaak gesproken wordt van ‘de’ tussentaal, benadrukt Cajot dat tussentaal veel variaties kent. Er kan dus (nog) geen sprake zijn van een definitieve grammatica van de tussentaal (Cajot, 2012). De hieronder opgenomen karakteristieken komen het meest voor in de verschillende variaties van het Verkavelingsvlaams.

De kenmerken bevinden zich op de vlakken van woordgebruik en uitspraak, morfologie en syntaxis en voegwoorden.

woordgebruik en uitspraak:

- ✦ het gebruik van niet-standaardtalige woorden of woordcombinaties
- ✦ deletie van eindmedeklinker: *da, ma ...*

morfologie:

- ✦ persoonlijke voornaamwoorden
 - in de eerste persoon: *(e)kik*
 - in de tweede persoon: *gij/u, uw*, dubbele vormen (*ge komt gij*)
 - in de derde persoon: *hem* (in plaats van ‘hij’)
- ✦ verbuiging van lidwoorden, voornaamwoorden en adjectieven
- ✦ verkleinwoorden op *-(e)ke, ske*

syntaxis en voegwoorden:

- ✦ dubbele ontkenning
- ✦ doorbreking van de werkwoordelijke eindgroep
- ✦ voegwoord ‘gelijk’⁴

3.2.2 De houding tegenover tussentaal

“Verkavelingsvlaams is enggeestige arrogantie.” (Van de Voorde, 2012)

“In het slechtste geval wordt tussentaal te vuur en te zwaard bestreden; het is een gedrocht, een talig onding dat getuigt van de laksheid en luiheid van de sprekers, van hun gebrek aan cultuur, hun gebrek aan ambitie om de standaardtaal te gebruiken.” (De Caluwe, Tussentaal als natuurlijke omgangstaal in Vlaanderen, 2006)

Zoals eerder al even ter sprake kwam, is de houding tegenover tussentaal doorgaans negatief. Dat komt vaak al tot uiting in de verschillende omschrijvingen van de termen tussentaal en Verkavelingsvlaams die voorhanden zijn.

Het is een mengeling van twee variëteiten, namelijk de standaardtaal en dialecten, en daarom minderwaardig op taalkundig vlak. Ook op cultureel vlak is tussentaal minderwaardig omdat het gebruik ervan getuigt van een provincialistische houding (De Schryver, 2012, p. 143).

Niet alleen taalkundigen zijn, op z’n zachts gezegd, terughoudend tegenover tussentaal. Ook politici en vooraanstaande mediafiguren hebben een uitgesproken mening over het Verkavelingsvlaams. Ter illustratie een citaat van ex-journaliste Mia Doornaert:

“Verkavelingsvlaams is het meest artificiële taaltje van allemaal. Het is geen dialect en geen Nederlands. Het is een mikmak van iets wat ze van Maaseik tot West-Vlaanderen moeten verstaan.” (Mia Doornaert in *Volt* op 28 november 2009)

⁴ De auteurs van *De Manke Usurpator – over Verkavelingsvlaams* illustreren op pagina vijf dat het gebruik van het voegwoord ‘gelijk’ inderdaad een veel voorkomende fout is (Absilis, Jaspers, & Van Hoof, 2012, p. 5).

Uit dat citaat blijkt dat de angst bestaat dat tussentaal zowel de standaardtaal als de dialecten zal verdringen, iets wat een verarming van het Nederlands zou betekenen.

Die negatieve houding tegenover het Verkavelingsvlaams wordt niet door iedereen gedeeld. In het boek *De Manke Usurpator – over Verkavelingsvlaams*⁵ (2012) nemen drie taalkundigen, namelijk Kevin Absilis, Jürgen Jaspers en Sarah Van Hoof, de verschillende aspecten van tussentaal in onze maatschappij onder de loep. Het is niet hun bedoeling tussentaal te promoten, maar ze erkennen wel dat ze alomtegenwoordig is in Vlaanderen (Beel, 2012). Hun houding tegenover het Verkavelingsvlaams blijkt uit het volgende citaat:

“We moeten af van het idee dat Verkavelingsvlaams een gedrocht is dat de emancipatie van de burger in de weg staat. We moeten het de plaats geven die het toekomt: het is de informele spreektaal die heel veel Vlamingen dagelijks gebruiken.” (Beel, 2012)

Zij treden hiermee in de voetsporen van onder anderen hoogleraar Joop Van der Horst, die eerder al opmerkte dat tussentaal onze standaardtaal lijkt te verdringen.⁶ Hij beschouwt dat gebeuren als een natuurlijk fenomeen en vergelijkt die evolutie met de taalverandering die in onze streken plaatsvond bij de overgang van middeleeuwen naar renaissance en met de veranderingen die zich voordoen in de rest van Europa (Van der Horst, 2008).

In tegenstelling tot de auteurs van *De Manke Usurpator – over Verkavelingsvlaams* (2012), die naar eigen zeggen het gebruik van tussentaal niet willen begunstigen, geeft Filip Camerman⁷ grif toe dat hij met www.Vlaamsetaal.be “de aan gang zijnde ontwikkeling van een aparte Vlaamse taal wil aanmoedigen en bevorderen.” (Camerman, 2009) Camerman voorziet de bezoekers van zijn website met de

⁵ De manke usurpator was oorspronkelijk een bedenksel van Geert van Istendael om tussentaal aan te duiden.

⁶ Joop Van der Horst schreef in 2008 *Het einde van de standaardtaal*, met als onderwerp het opkomende gebruik van tussentaal in Vlaanderen. Hij verklaart deze evolutie vanuit geschiedkundig standpunt.

⁷ Filip Camerman bracht in 2007 ook al een volwaardige Antwerpse schrijfwijze uit.

spelling, uitspraak, grammatica en woordenschat van ‘het Vlaams’. Verder biedt hij ook enkele voorbeeldteksten aan.

3.2.3 Tussentaal in het onderwijs

3.2.3.1 Taalbeleid

Om het taalbeleid, gestipuleerd door de overheid, te schetsen, zal ik refereren aan twee bronnen: de conceptnota *Samen taalgrenzen verleggen* van onderwijsminister Pascal Smet (2011) en het *Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren* (2008).

Binnen het huidig taalbeleid in het Vlaamse onderwijs, zoals omschreven in de conceptnota van Pascal Smet, staat een rijke kennis van het Standaardnederlands voorop, want “het Standaardnederlands is instructietaal, officiële taal en lingua franca voor al wie in Vlaanderen woont, werkt en naar school gaat.”

Scholen moeten bijgevolg ambiëren de leerlingen een rijke kennis van het Standaardnederlands aan te reiken, zodat zij zowel op sociaal als op economisch vlak succesvol kunnen zijn in de maatschappij. Van leerkrachten wordt te allen tijde verwacht dat zij de standaardtaal gebruiken wanneer zij in communicatie treden met leerlingen, ouders of externen (Smet, 2011).

Op 5 oktober 2007 werd het *Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren* goedgekeurd, waarin de basiscompetenties van de leraren vastgelegd zijn. Doelstelling 1.11 bij de competenties voor de leerkrachten in het secundair onderwijs luidt:

“De leerkracht kan het leer- en ontwikkelingsproces adequaat begeleiden in Standaardnederlands en daarbij rekening houden met en gericht inspelen op de diverse persoonlijke en maatschappelijke taalachtergronden van de leerlingen.” (Vlaamse Regering, 2008)

Die basiscompetentie kent nog een verdere indeling in zeven concreter geformuleerde doelstellingen, namelijk:

“De leerkracht kan:

1.11.1 met zijn leerlingen doelgericht gesprekken voeren en daarbij een functioneel taalaanbod doen, functionele taalproductie stimuleren en er feedback op geven;

1.11.2 teksten beoordelen en schriftelijk en mondeling toegankelijk maken door ze te bewerken op het vlak van taal en door een aangepaste didactiek;

1.11.3 vragen, opdrachten, evaluatie en feedback mondeling, indien nodig met visuele of andere ondersteuning helder formuleren en herformuleren;

1.11.4 vragen, opdrachten, evaluatie en feedback schriftelijk helder formuleren, indien nodig ondersteund met visuele of andere hulpmiddelen;

1.11.5 een heldere uiteenzetting geven, met integratie van schriftelijke of andere ondersteuning, en alles, indien nodig, flexibel aanpassen;

1.11.6 vertellen en voorlezen, en is zich daarbij bewust van zijn eigen mogelijkheden om die vaardigheden optimaal in te zetten en eventuele beperkingen te compenseren;

1.11.7 constructief reageren op het taalgebruik van de leerling.” (Vlaamse Regering, 2008)

3.2.3.2 Recente onderzoeken naar het taalgebruik binnen het onderwijs

In het verleden zijn reeds enkele onderzoeken gevoerd naar het taalgebruik binnen het onderwijs, omdat men vermoedde dat leerkrachten niet voldeden (en voldoen) aan de lijnen die uitgezet zijn in het taalbeleid. Een onderzoek van Bert Walraet (2004) naar de gebruikte taalvariëteiten in het middelbaar onderwijs en een onderzoek van Bieke Olders (2007) naar het taalgebruik van leraren in een lagere school in Oostende komen in wat volgt kort aan bod.

3.2.3.2.1 Bert Walraet – onderzoek naar het taalgebruik in het Vlaamse middelbaar onderwijs (2004)

Bert Walraet onderzocht in 2004 welke taalvariëteit leraren in het middelbaar onderwijs gebruiken wanneer ze communiceren met de leerlingen. Hij selecteerde en analyseerde fragmenten uit het CGN, het Corpus Gesproken Nederlands.⁸ In het CGN zijn zeventien fragmenten opgenomen van leerkrachten in het middelbaar onderwijs, zeven mannen en tien vrouwen, terwijl ze aan het lesgeven zijn. Walraet beluisterde die zeventien fragmenten, ging na hoeveel niet-standaardtalige elementen erin voorkwamen en probeerde te achterhalen in welke omstandigheden de leerkrachten afweken van het Standaardnederlands.

Hij kwam tot de conclusie dat geen enkele van de zeventien leerkrachten zich altijd uitdrukt in de standaardtaal. Verder leidde hij uit de fragmenten ook af dat niet alle leerkrachten hetzelfde talige bereik hebben; waar enkele leerkrachten zich slechts sporadisch van tussentaal bedienen, zijn er anderen die dat veel vaker (tot bijna steeds) doen. Ook merkte Bert Walraet op dat het taalgebruik van jongere leerkrachten vaak tussentaliger is dan dat van oudere leerkrachten. Bij de oudere leerkrachten werd hij gewaar dat vrouwen meer gebruik maken van het Standaardnederlands dan mannen. Verder concludeerde hij dat de leerkrachten vooral in de lagere jaren hun best doen om de standaardtaal te spreken. Ten slotte haalde Bert Walraet het concept 'codewisseling' aan. Codewisseling betekent het wisselen tussen verschillende variëteiten, in dit geval tussen de standaardtaal en tussentaal. De zeventien leerkrachten deden aan codewisseling onder bepaalde omstandigheden: wanneer zij overgingen van doceren naar het vertellen van een verhaal en wanneer zij emotioneel werden. Het doceren gebeurt meestal in de standaardtaal, maar het vertellen van een verhaal gaat gepaard met een toename in het tussentalig taalgebruik. Ook wanneer leerkrachten emoties vertonen, of dat nu blijdschap of kwaadheid is, gaan zij sneller gebruik maken van tussentaal.

Aangezien Bert Walraet slechts met een beperkt aantal fragmenten aan de slag ging, is het onmogelijk om op basis van dat onderzoek uitspraken te doen over het taalgebruik van elke leerkracht (De Caluwe, 2012).

⁸ Het CGN is een databank waarin fragmenten van het Nederlands, gesproken door volwassen Belgen en Nederlanders, zijn opgenomen. De transcripties van de fragmenten zijn ook beschikbaar. Op <http://lands.let.kun.nl/cgn/> staat meer informatie over het project.

3.2.3.2.2 Bieke Olders – onderzoek naar dialect, tussentaal en standaardtaal op een lagere school in Oostende (2007)

In 2007 onderzocht Bieke Olders voor een scriptie het taalgebruik van de leerkrachten in een Oostendse lagere school. Zij maakte een sociolinguïstische etnografie. Etnografisch onderzoek houdt in dat de onderzoeker een groep mensen in kaart brengt door ter plekke de gedragingen te observeren. Concreet hield dat in dat Bieke Olders tien leraren, waaronder twee mannen, gedurende een maand observeerde in de klas, op de speelplaats, in het leraarslokaal, tijdens een schoolvergadering en tijdens contactmomenten met de ouders van de leerlingen. Dat het een sociolinguïstisch onderzoek was, houdt in dat zij niet alleen gegevens over het taalgebruik verzamelde, maar dat zij ook verklaringen probeerde te formuleren voor de variaties in het taalgebruik (Olders, 2006-2007).

De bevindingen van Bieke Olders kunnen opgedeeld worden in zeven puntjes. Ten eerste bleek uit de observaties dat de meeste leerkrachten hun best doen Standaardnederlands te spreken in formele lessituaties.⁹ Bovendien drukten de leraren in de lagere jaren zich consequenter uit in de standaardtaal dan die in de hogere jaren. Vervolgens merkte ze op dat wanneer leraren onderling communiceerden of in gesprek gingen met de directie, er steeds tussentaal of dialect gesproken werd. Ook lijkt de leeftijd een significante rol te spelen: de oudste leerkrachten doen meer moeite om zich in de standaardtaal te uiten. Verder merkte Olders op dat elke leerkracht, ongeacht welk talig bereik hij/zij heeft, aan codewisseling doet. Voorts bleek dat leerkrachten elkaar niet graag attent maken op taalfouten uit vrees bestempeld te worden als een leerkracht met 'beroepsmisvorming'. Ten slotte concludeerde Bieke Olders uit de interviews dat het eigenlijke taalgebruik van de leerkrachten vaak niet overeenkomt met de inschatting die ze daar zelf van maakten (Olders, 2006-2007; De Caluwe, 2012).

Opvallend is dat elke leerkracht aangaf dat het Algemeen Nederlands gebruikt zou moeten worden in de klas, ook de leerkrachten die bijna dialect spraken tijdens het

⁹ Desalniettemin sprak geen enkele leerkracht foutloos Standaardnederlands. Vier leerkrachten gebruikten de standaardtaal met enkele tussentalige kenmerken, de overige zes drukten zich uit in tussentaal.

lesgeven. Nochtans bleek geen enkele leerkracht bereid het dialect volledig te verbannen in de lespraktijk (Olders, 2006-2007).

Ook bij het onderzoek van Bieke Olders moet de bedenking gemaakt worden dat de getrokken conclusies niet gelden voor elke leerkracht in elke school.

3.2.3.3 Nood aan een realistisch taalbeleid

Het zijn onder andere deze onderzoeken die ertoe hebben geleid dat taalkundigen vraagtekens plaatsen bij het huidige taalbeleid. Johan De Caluwe en Steven Delarue, beiden verbonden aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit Gent, stellen dat het taalbeleid realistischer moet worden (De Caluwe, 2012; Delarue, 2011).

In “Deletie van tussentaal – De kloof tussen het taalbeleid en de taalpraktijk op school”, een bijdrage van Johan De Caluwe aan *De Manke Usurpator – over Verkavelingsvlaams*, expliciteert hij hoe het huidige taalbeleid tot een realistisch beleid ontwikkeld kan worden.

De Caluwe is van mening dat het taalbeleid realistischer moet worden in twee opzichten: (1) een beleid moet uitgaan van het reële taalgebruik op school door zowel leerkrachten als leerlingen en (2) een beleid moet uitgaan van een basisinzicht uit de taalwetenschap: dat diversiteit binnen een taal essentieel is voor de wijze waarop die taal functioneert in de maatschappij. Verder geeft Johan De Caluwe ook enkele uitgangspunten voor een realistisch taalbeleid weer.

Vooreerst meent hij dat er nagegaan moet worden welke plaats tussentaal mag hebben op school, want een beleid dat uitsluitend inzet op het gebruik van standaardtaal in alle situaties is niet werkelijkheidsgetrouw. Het is echter wel van belang dat leerlingen taalgebruik kunnen thematiseren: in sommige situaties is het gebruik van tussentaal toegestaan, maar in andere situaties is het noodzakelijk zich te bedienen van de standaardtaal. Verder is het cruciaal dat leerlingen een functionele vaardigheid in het Standaardnederlands bekomen. Ook stipt De Caluwe aan dat leerkrachten die geen Nederlands gestudeerd hebben, kunnen baten bij een vorming over de kenmerken van tussentaal. Op die manier kunnen zij het verschil met de standaardtaal beter inschatten, zowel bij hun eigen taalgebruik als bij dat van de leerlingen. Ten slotte acht hij het noodzakelijk dat een taalbeleid rekening houdt

met de vatbaarheid van leerlingen voor talige instructie, met verschillen in talige achtergrond en houding tussen jongere en oudere leerkrachten en met de regio waar de school gevestigd is (De Caluwe, 2012).

Steven Delarue deelt de mening van Johan De Caluwe dat het taalbeleid van de overheid te ver staat van de dagelijkse onderwijspraktijk.

In *Standaardtaal of tussentaal op school? De paradoxale dubbele kloof tussen taalbeleid en taalgebruik* (2011) baseert hij zich voornamelijk op de talenbeleidsnota van Frank Vandenbroucke (2007).¹⁰ Hij gebruikt de onderzoeksresultaten van Bert Walraet, Bieke Olders en een pilootstudie¹¹ om de nota en de nieuwe eindtermen Nederlands kritisch te bekijken. Hij stelt zich vooral de vraag of het taalbeleid wel realistisch is.

“Een taalbeleid moet de facto een streefdoel zijn dat in realiteit nog niet is bereikt. Belangrijk is echter dat het een realistisch streefdoel is, dat wel degelijk een verbetering in de onderwijspraktijk impliceert.” (Delarue, 2011)

Delarue bespreekt in zijn paper twee facetten van het taalbeleid en twee facetten van de taalpraktijk. De twee aspecten van het taalbeleid die hij onder de loep neemt, zijn de talenbeleidsnota van Frank Vandenbroucke en de eindtermen Nederlands die sinds 2010 geëffectueerd worden. Van de talige praktijk behandelt hij de resultaten van de onderzoeken naar het feitelijke taalgebruik van leerkrachten van Walraet, Olders en de eerder genoemde pilootstudie, en de houding van leraren tegenover de standaardtaal, tussentaal en dialecten.

Hij komt tot de conclusie dat er enkele tegenstellingen bestaan zowel in het taalbeleid als tussen het taalbeleid en de taalpraktijk. Binnen het taalbeleid komt de antithese op het volgende neer:

¹⁰ Het volledige document kan nagelezen worden op de volgende link:

<http://www.klascement.net/talen/artikels/10034/?previous>

¹¹ Vijftien studenten van de UGent voerden deze pilootstudie uit. Zij bestudeerden het taalgebruik van leraren uit het basisonderwijs (meer bepaald het zesde leerjaar) en het secundair onderwijs (meer bepaald het derde en zesde jaar). Die pilootstudie werd niet gepubliceerd, maar Steven Delarue verwijst ernaar in zijn paper en schuift enkele voorlopige conclusies naar voren (Delarue, 2011).

“Een zeer strikt geformuleerde talenbeleidsnota staat er tegenover opvallend vaag geformuleerde eindtermen Nederlands.” (Delarue, 2011).

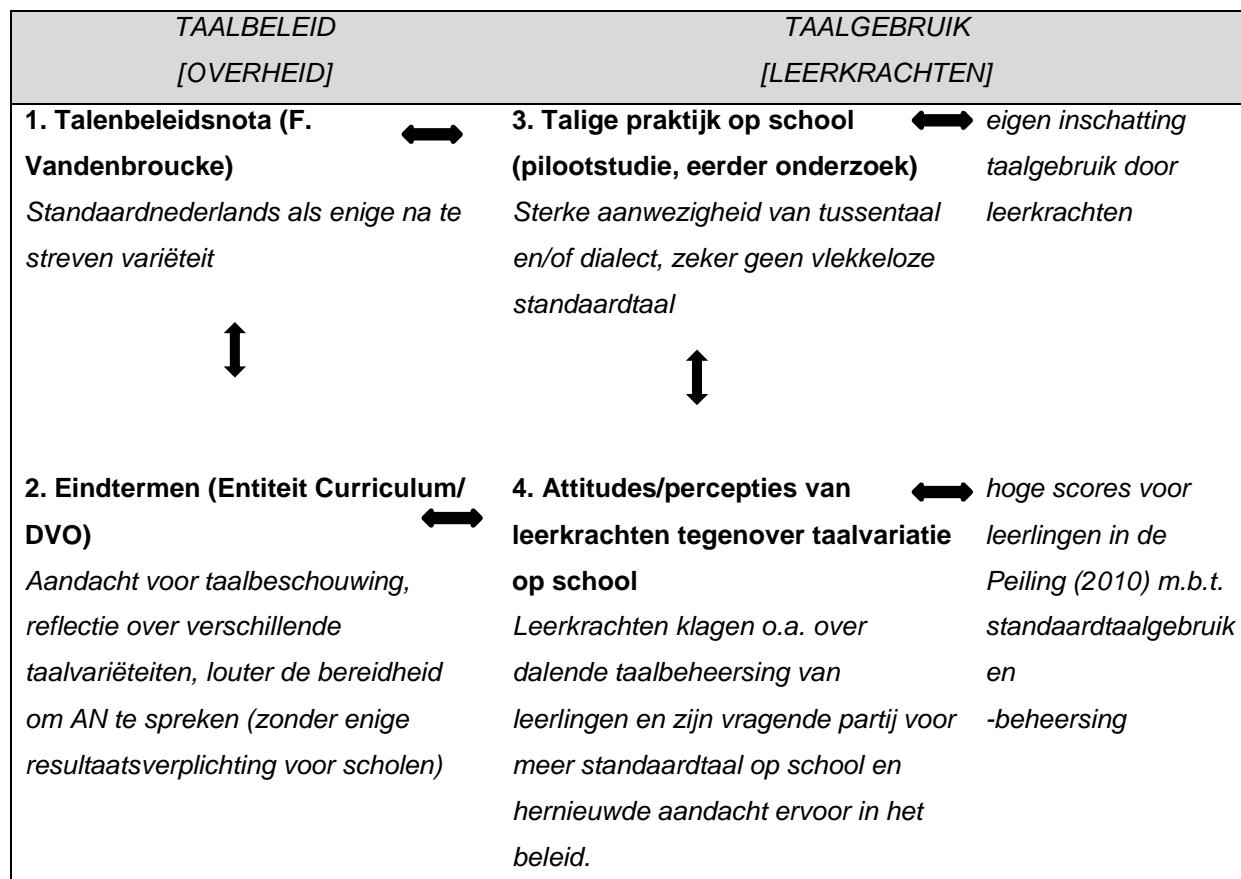
Het taalbeleid zoals het gestipuleerd wordt in de nota's van Vandenbroucke in 2007 en Smet in 2011 stelt dat het Standaardnederlands moet fungeren als schooltaal, zowel in als buiten de klas. Vandenbroucke acht het zelfs noodzakelijk dat de eindtermen Nederlands minder vrijblijvend te maken wanneer het gaat over het gebruik van Standaardnederlands. Hij is van mening dat de eindtermen, die als attitudes geformuleerd zijn, vervangen kunnen worden door eindtermen die een resultaatsverplichting uitdrukken. De vernieuwde eindtermen, waarin de term Standaardnederlands expliciet aan bod komt, zijn echter nog steeds bijna uitsluitend geformuleerd als attitudes.

Naast een interne tegenstelling in het taalbeleid komt er ook een tegenstelling bij tussen het taalbeleid en de taalpraktijk. Het beleid stelt dat Standaardnederlands de te gebruiken variëteit binnen het onderwijs is, maar het feitelijke taalgebruik van de leraren lijkt anders uit te vallen.¹² Leerkrachten doen aan codewisseling: ze gebruiken afwisselend de standaardtaal en de tussentaal, afhankelijk van de omstandigheden. Daar komt nog eens bij dat de leraren dat zelf niet lijken te constateren en vaak zelfs vinden dat het overheidsbeleid op vlak van taal niet streng genoeg is.

Delarue komt tot de slotsom dat er een dubbele kloof is tussen taalbeleid en taalpraktijk: de kloof tussen het onderwijsbeleid, zoals weergegeven in de taalbeleidsnota's, en de 'vernieuwde' eindtermen en de kloof tussen het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk, met binnen de praktijk opnieuw een contrast tussen het eigenlijke taalgebruik en de attitude tegenover standaardtaal in het onderwijs (Delarue, 2011).

¹² Steven Delarue baseert zich op de onderzoeken gevoerd door Walraet en Olders en op een pilotstudie, uitgevoerd door 15 studenten als onderdeel van hun bachelorscriptie, die als uitgangspunt voor zijn doctoraatsstudie zal dienen.

De volgende figuur, afkomstig uit *Standaardtaal of tussentaal op school? De paradoxale dubbele kloof tussen taalbeleid en taalgebruik*, geeft zijn bevindingen op een overzichtelijke manier weer (Delarue, 2011).

figuur 2: schematische weergave bevindingen Delarue

3.2.3.4 *Het taalbeleid en taalvorming op de KHLim*

3.2.3.4.1 Samen taalgrenzen verleggen (2011)

Eerder kwam de conceptnota *Samen taalgrenzen verleggen* van Pascal Smet al aan bod, toen het ging over het taalbeleid binnen het onderwijs. In die nota zijn ook enkele paragrafen gewijd aan de rol die de lerarenopleidingen toegedeeld krijgen in de verwezenlijking van het voorgestelde taalbeleid.

Smet stelt dat het noodzakelijk is dat de studenten in de lerarenopleiding het eindniveau van de basiscompetenties halen en dat ze de onontbeerlijke didactische principes van het talenonderwijs kennen. Het is dus de taak van de lerarenopleiding

om studenten de juiste competenties aan te geven om de ontplooiing van de leerlingen op vlak van taalvaardigheid en taalbewustzijn te stimuleren en hun taalbeheersing te peilen (Smet, 2011).

3.2.3.4.2 Taalbeleid in KHLim-LER-BASO

“Iedereen sterk in taalwerk.”

Zo luidt de missie van KHLim BaSo. Binnen de opleiding willen de docenten hun studenten opleiden tot talig competente leerkrachten, die de talige taken van een leraar tot een goed einde kunnen brengen. Bovendien gaat men ervan uit dat elke leerkracht een taalleraar is en een rol speelt in de ontplooiing van zijn leerlingen op talig vlak.

Om studenten een zodanige competentie te laten bereiken dat zij leerlingen kunnen ondersteunen in hun taalontwikkeling, moeten ze eerst zelf hun talig kunnen nog perfectioneren. Er zijn drie niveaus waarop aan hun taalontwikkeling gewerkt wordt: het basale, het academische en het professionele niveau. Het opzet is dat studenten uiteindelijk hun talige competenties kunnen inzetten in elke authentieke academische of professionele context.

In het eerste opleidingsjaar volgen de studenten het vak basisvaardigheden taal. De docenten werken hier remediërend; in vijf modules krijgen de studenten leerstof te verwerken die ze aan het einde van het secundair onderwijs al zouden moeten beheersen. De modules omvatten uitspraak, standaardtaal, taalverrijking, spelling en tekstopbouw.

In de tweede opleidingsfase nemen de studenten het vak algemene vaardigheden taal op, waarin de basisvaardigheden die in het eerste jaar aan bod kwamen, verfijnd worden tot algemene vaardigheden.

Ten slotte wordt er ook aandacht besteed aan het taalgebruik gedurende de stages die de studenten volgen in secundaire scholen. Een kijkwijzer helpt mentoren en docenten om de stagedocumenten met meer precisie in te vullen (Coenegrachts & Vandervelden, Taalbeleid in KHLim-LER-BASO, 2009).

4 Enquêtes en observaties

4.1 Enquêtes

Om erachter te komen wat de houding van de eerstejaars- en derdejaarsstudenten is tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de klas, heb ik een vragenlijst opgesteld. De vragenlijst is zo opgesteld dat de studenten zowel bevraagd worden naar hun eigenlijke taalgebruik als naar hun houding tegenover Standaardnederlands in de KHLim en op de stagescholen. Elke student die stage doet in de eerste of derde opleidingsfase werd verzocht de vragenlijst digitaal in te vullen.

In de bijlage is een blanco exemplaar van elke enquête opgenomen.

4.1.1 Enquête voor de eerstejaarsstudenten

4.1.1.1 *Taalgebruik binnen de KHLim*

Aangezien de eerstejaarsstudenten nog niet op stage zijn geweest, krijgen zij enkel vragen over het taalgebruik binnen de KHLim voorgeschoteld.

De vragenlijst bestaat voornamelijk uit stellingen waarbij de studenten aangeven in hoeverre de stellingen van toepassing zijn op hun taalgebruik. De mogelijkheden die ze kunnen aanduiden zijn: nooit – zelden – soms – vaak – altijd.

Eerst beantwoorden ze enkele vragen over hun taalgebruik in verschillende situaties die zich zowel binnen als buiten de klas voordoen. De situaties die bevraagd worden, zijn de volgende: het aanspreken van een docent binnen en buiten de klas, het communiceren met medestudenten in de klas en het presenteren of naar voren brengen van een opdracht tijdens de les. Bij deze situaties wordt gevraagd of en hoe vaak de studenten respectievelijk Standaardnederlands, tussentaal en dialect gebruiken.

Voorts zijn er enkele vragen die polsen naar de houding van de studenten tegenover het gebruik van het Standaardnederlands en tussentaal in de klas.

4.1.2 Enquête voor de derdejaarsstudenten

In de enquête voor de derdejaarsstudenten is er een duidelijk onderscheid gemaakt tussen het taalgebruik in de KHLim en dat in de stagescholen. Verder krijgen deze studenten ook enkele stellingen en vragen voorgeschoteld over hun houding tegenover Standaardnederlands in de klas. Ook deze vragenlijst bestaat voornamelijk uit stellingen die de studenten een bepaalde 'waarde' meegeven.

4.1.2.1 Taalgebruik binnen de KHLim

De vragen aangaande het taalgebruik van de studenten binnen de KHLim zijn grotendeels hetzelfde als de vragen voorgelegd aan de eerstejaarsstudenten. Zij krijgen geen vraag over feedback binnen de didactische ateliers, omdat ze wel al vragen kunnen beantwoorden over de voorbije stages. Ten slotte wordt er ook geïnformeerd naar het taalgebruik van de docenten. Deze stelling, samen met die over de opleidingsonderdelen bavata en alvata (zie verder), zijn bedoeld om te informeren naar de relatie tussen het taalbeleid, dat bestaat uit onder andere specifieke opleidingsonderdelen en taalgericht vakonderwijs, en het taalgebruik van de studenten.

4.1.2.2 Taalgebruik binnen de stageschool

Om de stellingen over het taalgebruik van de studenten binnen de stageschool te concipiëren, heb ik me gebaseerd op enkele bronnen, namelijk *Dertien doelen in een dozijn – Een Referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen* (Paus, Rymenans, & Van Gorp, 2006), het *Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren* (Vlaamse Regering, 2008) en het onderzoek van Bieke Olders naar het taalgebruik van leraren in een Oostendse lagere school (Olders, 2006-2007).

Ten eerste wordt het taalgebruik tijdens het lesgeven bevraagd. Opnieuw komen verschillende situaties aan bod, zoals het lesgeven zelf, het vertellen van een anekdote of grap tijdens de les en het zich boos maken. Die laatste twee situaties zijn in de enquête opgenomen omwille van enkele conclusies in het onderzoek van mevrouw Olders. Zij stelde vast dat leraren opvallend meer tussentaal, en zelfs

dialect, gebruiken wanneer ze een anekdote of grap vertellen of zich opjagen. Ze doen met andere woorden aan codewisseling (Olders, 2006-2007).

Voorts beoordelen de studenten enkele stellingen over hun taalgebruik buiten de lessen om. Hier gaat het om het aanspreken van leerlingen buiten de klas en het communiceren met mentoren en directieleden.

Ten slotte wordt er geïnformeerd naar het al dan niet krijgen van negatieve feedback op taalgebruik tijdens de stages.

4.1.2.3 Houding tegenover Standaardnederlands

Na de stellingen over het eigenlijke taalgebruik van de studenten volgen enkele stellingen en vragen over hun houding tegenover het Standaardnederlands.

Eerst wordt de studenten gevraagd of zij het noodzakelijk vinden gebruik te maken van de standaardtaal in de communicatie met mentoren en leden van de directie. Verder beantwoorden zij de vraag waarom zij Standaardnederlands spreken tegen de leerlingen. Er zijn enkele antwoordmogelijkheden voorzien, maar de studenten kunnen ook een eigen reden opgeven. De bedoeling van deze vraag is na te gaan of studenten die zich bedienen van het Standaardnederlands gedurende de les daar intrinsiek of extrinsiek toe gemotiveerd zijn. De volgende stelling, die peilt naar de toekomstige bereidheid tot het spreken van de standaardtaal in de klaspraktijk, informeert eigenlijk opnieuw naar de motivatie van de studenten. Aan de studenten die aangeven geen standaardtaal te zullen gebruiken, wordt gevraagd waarom ze dat niet zullen doen. Ook hier zijn enkele mogelijkheden voorzien, maar de studenten krijgen ook de gelegenheid een eigen reden op te geven.

Ten slotte geven de studenten nog een waardering van de opleidingsonderdelen *bavata* en *alvata*, die bedoeld zijn de taalvaardigheid van studenten te verbeteren. Zoals eerder vermeld, informeren zowel deze stelling als de stelling over het taalgebruik van de docenten naar de relatie tussen taalbeleid en het taalgebruik van de studenten. Dat deze stellingen niet samen voorkomen in de enquête, heeft te maken met de mogelijke antwoorden. Bij de eerste stelling duiden de studenten in een schaal van 'nooit' tot 'altijd' hun waardering aan, een schaalverdeling die ook gebruikt wordt bij de stellingen over het taalgebruik binnen de KHLim. Bij de laatste stelling kiezen de studenten echter tussen de antwoorden 'helemaal niet mee eens', 'eerder niet mee eens', 'neutraal', 'eerder mee eens' en 'helemaal mee eens'.

4.2 Observaties

Gedurende enkele weken heb ik eerstejaarsstudenten geobserveerd tijdens hun didactische ateliers. De didactische ateliers die ik heb gevolgd, waren: Nederlands, lichamelijke opvoeding en bewegingsrecreatie, project algemene vakken, informatica, techniek en voeding-verzorging. In het totaal ging het om 81 studenten.

Ik observeerde steeds in functie van het taalgebruik van de studenten. Op voorhand heb ik de keuze gemaakt om het taalgebruik in drie situaties te beschouwen: wanneer een student voor de klas staat (en dus iets presenteert of lesgeeft), wanneer een student reageert op iets wat de docent zegt en wanneer de student een vraag stelt aan de docent.

Voor elk van deze situaties heb ik een schaalmodel opgesteld om te 'beoordelen' hoe vaak de studenten Standaardnederlands spreken, gaande van 'nooit' tot 'altijd'. Een blanco schema is opgenomen in de bijlage.

Het is heel moeilijk om objectief te beoordelen hoezeer iemand de standaardtaal beheerst en dat heeft enkele redenen. Ten eerste is er sprake van een momentopname; ik heb elk van deze studenten gedurende één atelier geobserveerd en het geven van een oefenles duurt ongeveer een half uur. Verder is het ook niet altijd eenvoudig om te zeggen of een student bijvoorbeeld in de categorie 'soms' thuishoort of toch eerder in de categorie 'zelden'. Ten slotte is het ook moeilijk om spreektaal van tussentaal te onderscheiden. In principe behoren tussenwerpsels als 'allee' tot de tussentaal, maar in de spontane spreektaal gebruiken we zulke tussenwerpsels allemaal wel eens, zelfs als we voor de rest perfect standaardtalig spreken.

5 Resultaten

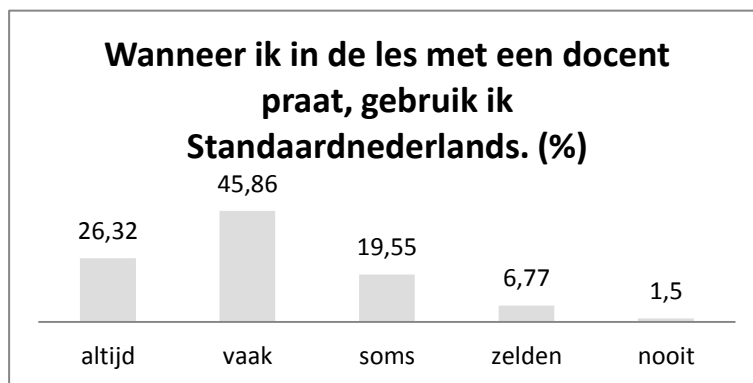
5.1 Enquêtes

5.1.1 Resultaten eerstejaarsstudenten

De vragenlijst werd naar 404 eerstejaarsstudenten gestuurd. 132 studenten vulden de enquête volledig in. Hieronder zal ik per stelling of vraag de resultaten weergeven.

1. *Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.*

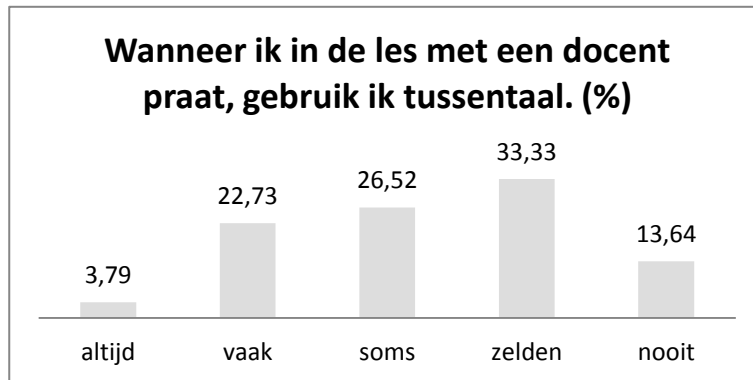
26,32% van de respondenten geeft aan in die situatie altijd Standaardnederlands te spreken, 45,86% geeft te kennen vaak Standaardnederlands te gebruiken, 19,55% zegt soms de standaardtaal te hanteren, 6,77% laat weten zelden Standaardnederlands te spreken en 1,5% zegt nooit de standaardtaal te hanteren in die situatie.

figuur 3: resultaten eerste vraag enquête eerstejaarsstudenten

2. *Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.*

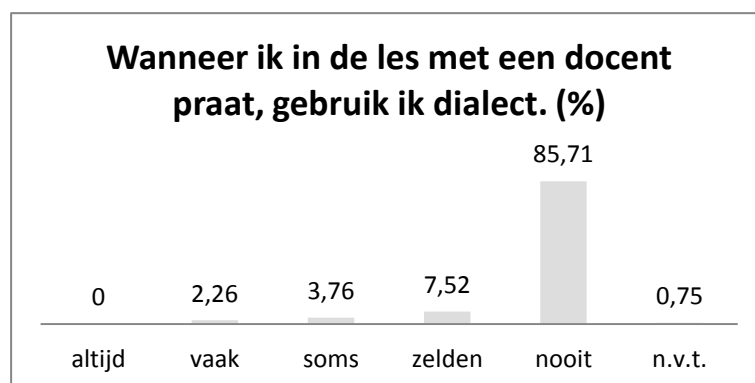
3,79% van de respondenten geeft te kennen in de les altijd tussentaal te spreken met een docent. 22,73% geeft aan dat vaak te doen, 26,52% verklaart dat soms te doen, 33,33% laat weten zelden tussentaal te spreken in die situatie en 13,64% zegt in dat geval nooit tussentaal te spreken.

figuur 4: resultaat tweede vraag enquête eerstejaarsstudenten

3. *Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik dialect.*

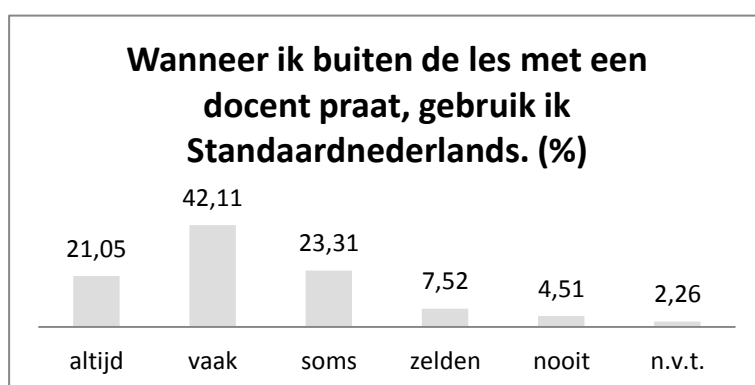
Geen enkele student heeft aangegeven altijd dialect te spreken met zijn docent. 2,26% van de respondenten zegt vaak dialect te praten in deze situatie, 3,76% zegt soms dialect te spreken met zijn docent, 7,52% geeft aan af en toe dialect te spreken en 85,71% van de respondenten stelt nooit dialect te gebruiken om in de les met de docent te communiceren.

figuur 5: resultaat derde vraag enquête eerstejaarsstudenten

4. *Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.*

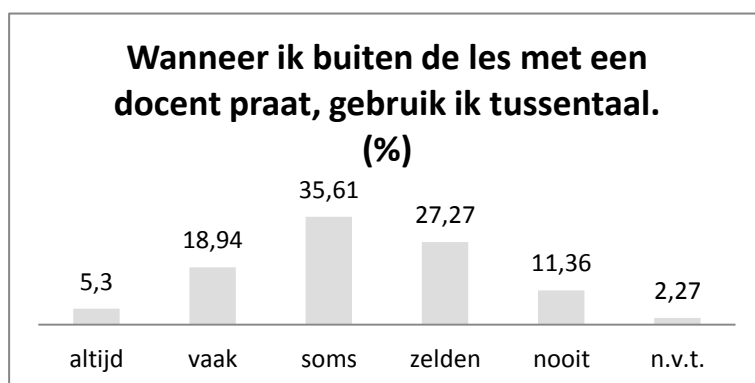
Van de 132 studenten die gereageerd hebben, zegt 21,05% altijd Standaardnederlands te praten met een docent buiten de les. 42,11% geeft te kennen dat vaak te doen, 23,31% laat weten soms de standaardtaal te gebruiken in die situatie, 7,52% verklaart dat zelden te doen en 4,51% geeft aan nooit Standaardnederlands te spreken met een docent buiten de les. 2,26% van de respondenten duidde aan dat deze stelling niet van toepassing is.

figuur 6: resultaat vierde vraag enquête eerstejaarsstudenten

5. *Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.*

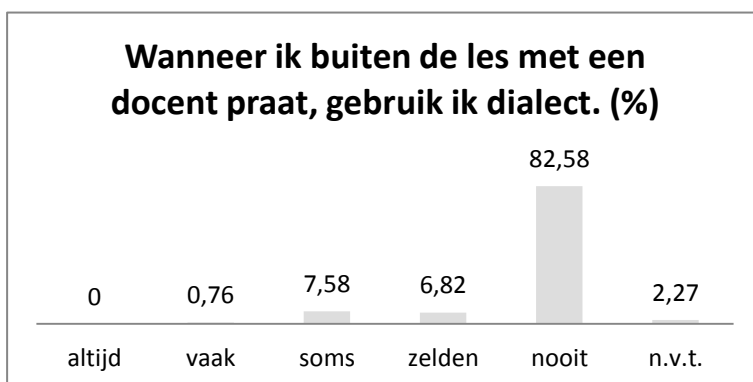
5,3% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te spreken met docenten buiten de les, 18,94% zegt vaak tussentaal te gebruiken in die situatie, 35,61% laat weten dat soms te doen, 27,27% van de respondenten beantwoordt deze stelling met 'zelden' en 11,36% zegt nooit tussentaal te spreken met een docent buiten de les. 2,27% van de respondenten laat weten dat de vijfde stelling niet van toepassing is.

figuur 7: resultaat vijfde vraag enquête eerstejaarsstudenten

6. *Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik dialect.*

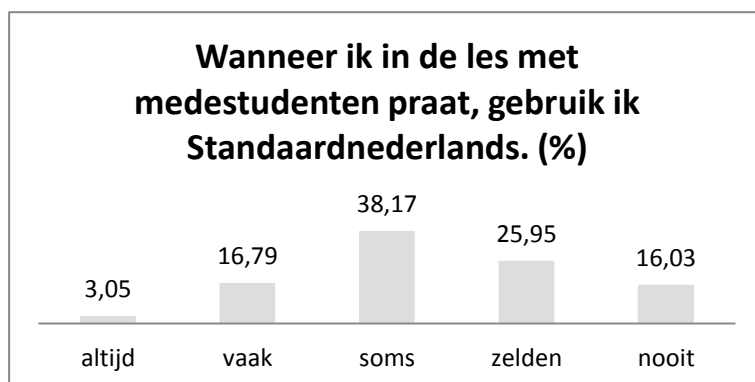
Geen enkele respondent geeft aan altijd dialect te praten in die situatie. 0,76% laat weten dat vaak te doen, 7,58% zegt dat soms te doen, 6,82% geeft aan zelden dialect te spreken in die situatie en de overgrote meerderheid (82,58%) zegt nooit dialect te gebruiken in de communicatie met een docent buiten de les. 2,27% van de studenten laat weten dat deze stelling niet van toepassing is.

figuur 8: resultaat zesde vraag enquête eerstejaarsstudenten

7. *Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik Standaardnederlands.*

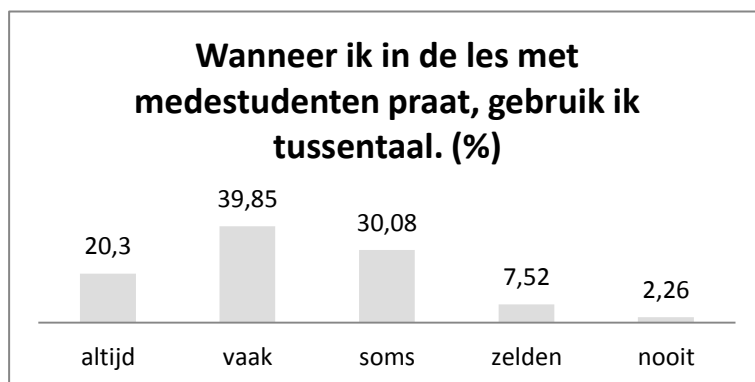
3,05% van de respondenten geeft aan altijd Standaardnederlands te praten met medestudenten in de les, 16,79% zegt dat vaak te doen, 38,17% laat weten soms Standaardnederlands te gebruiken in die situatie, 25,95% van de respondenten gebruikt zelden de standaardtaal in de communicatie met medestudenten in de les en 16,03% geeft aan nooit de standaardtaal te gebruiken in die situatie.

figuur 9: resultaat zevende vraag enquête eerstejaarsstudenten

8. *Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik tussentaal.*

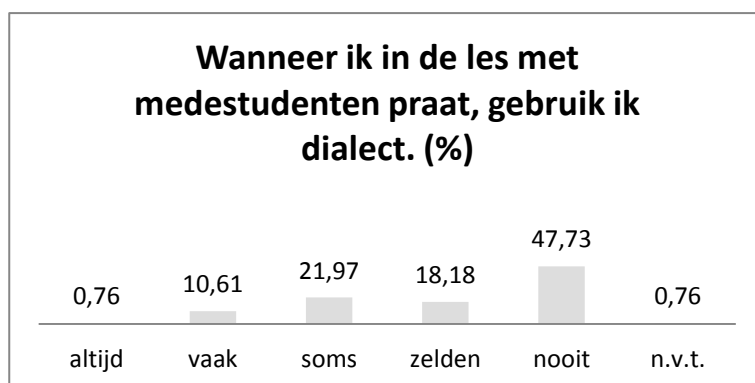
20,3% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te spreken met medestudenten in de klas. 39,85%, zegt vaak tussentaal te spreken in die situatie, 30,08% laat weten dat soms te doen, 7,52% van de respondenten zegt zelden tussentaal te gebruiken in de communicatie met medestudenten in de les en 2,26% geeft aan nooit tussentaal te gebruiken in die situatie.

figuur 10: resultaat achtste vraag enquête eerstejaarsstudenten

9. *Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik dialect.*

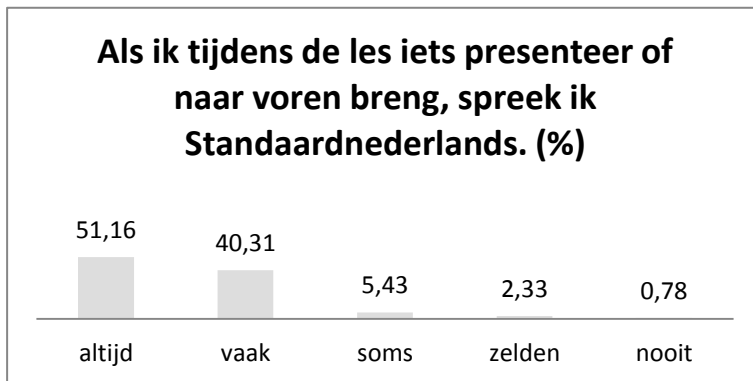
Slecht één student (0,76%) geeft aan altijd dialect te praten in de communicatie met medestudenten in de les. 10,61% van de respondenten zegt vaak dialect te spreken in die situatie, 21,97% laat weten dat soms te doen, 18,18% zegt zelden in het dialect te praten met medestudenten in de les en bijna de helft van de respondenten (47,73%) geeft aan dat nooit te doen. 0,76% laat weten dat de stelling niet van toepassing is.

figuur 11: resultaat negende vraag enquête eerstejaarsstudenten

10. *Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik Standaardnederlands.*

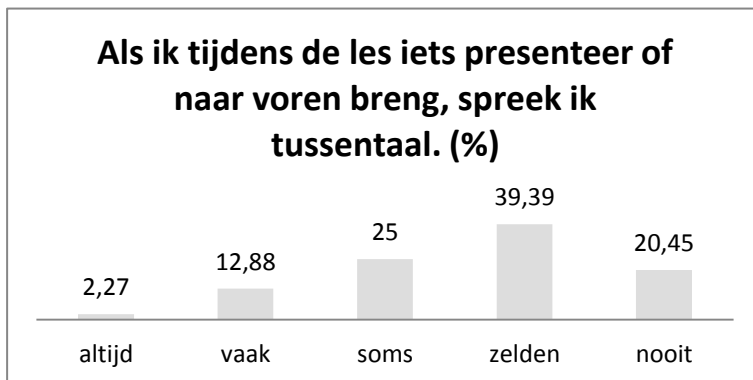
Meer dan de helft van de respondenten (51,16%) geeft aan altijd Standaardnederlands te spreken bij presentaties, 40,31% verklaart vaak de standaardtaal te gebruiken in die situatie, 5,43% laat weten dat soms te doen, 2,33% geeft aan zelden de standaardtaal te gebruiken bij het presenteren en 0,78% zegt dat nooit te doen.

figuur 12: resultaat tiende vraag enquête eerstejaarsstudenten

11. *Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik tussentaal.*

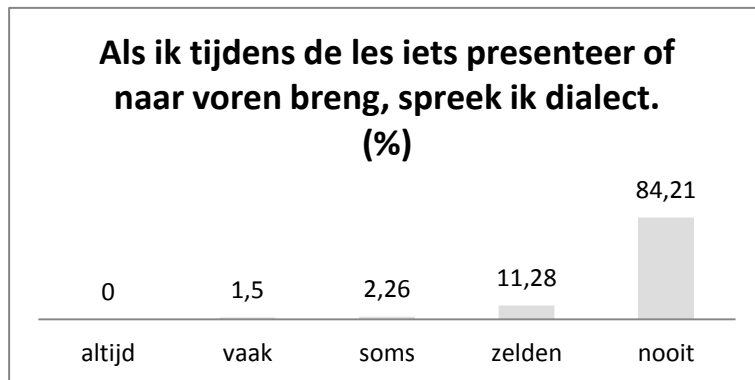
2,27% van de respondenten laat weten altijd tussentaal te spreken tijdens presentaties, 12,88% zegt dat vaak te doen, 25 % geeft aan soms tussentaal te gebruiken, 39,39% zegt zelden tussentaal te gebruiken in die situatie en 20,45% laat weten dat nooit te doen.

figuur 13: resultaat elfde vraag enquête eerstejaarsstudenten

12. *Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik dialect.*

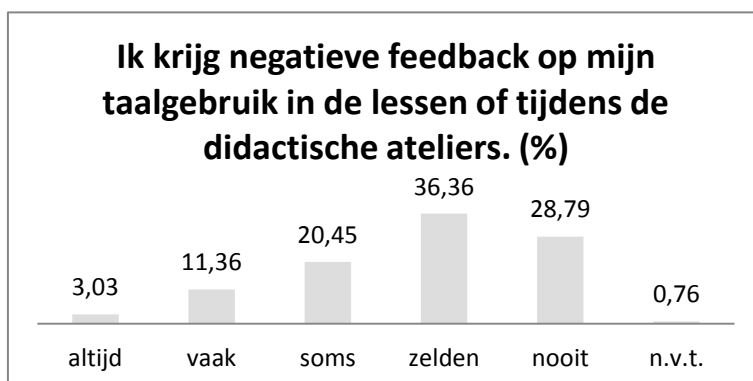
Geen enkele student spreekt altijd dialect tijdens presentaties. 1,5% zegt dat vaak te doen, 2,26% laat weten soms dialect te spreken in die situatie, 11,28% geeft aan dat zelden te doen en de overgrote meerderheid van de respondenten, namelijk 84,21%, zegt nooit dialect te spreken tijdens presentaties.

figuur 14: resultaat twaalfde vraag enquête eerstejaarsstudenten

13. *Ik krijg negatieve feedback op mijn taalgebruik in de lessen of tijdens de didactische ateliers.*

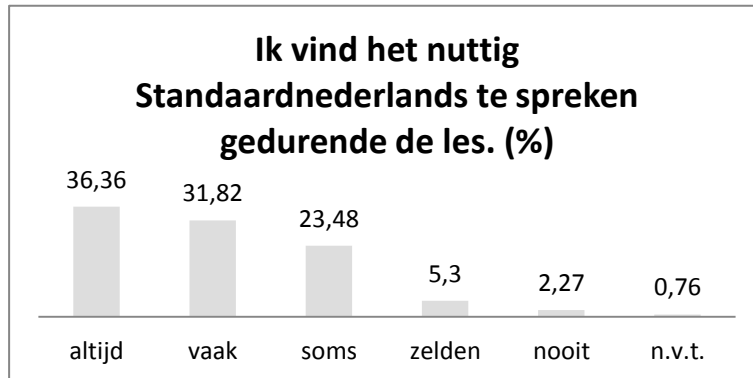
Op deze stelling reageerde 3,03% van de respondenten met 'altijd', 11,36% geeft aan vaak negatieve feedback op het taalgebruik te krijgen, 20,45% zegt soms negatieve feedback te ontvangen, 36,36% laat weten zelden opmerkingen te krijgen op het taalgebruik en 28,79% van de respondenten geeft aan nooit negatieve feedback te krijgen op het taalgebruik. Voor 0,76% is de stelling niet van toepassing.

figuur 15: resultaat dertiende vraag enquête eerstejaarsstudenten

14. *Ik vind het nuttig Standaardnederlands te spreken gedurende de les.*

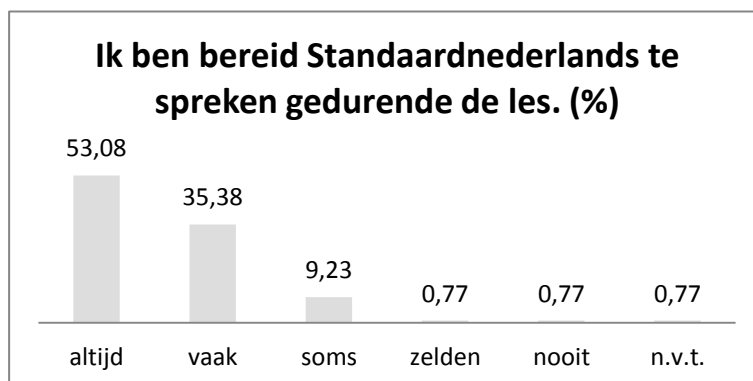
36,36% van de respondenten vindt het altijd nuttig Standaardnederlands te spreken in de les, 31,82% vindt dat vaak nuttig, 23,48% geeft aan dat soms nuttig te vinden, 5,3% zegt dat zelden nuttig te vinden en 2,27% van de respondenten vindt dat nooit nuttig. Voor één respondent is de stelling niet van toepassing.

figuur 16: resultaat veertiende vraag enquête eerstejaarsstudenten

15. *Ik ben bereid Standaardnederlands te spreken gedurende de les.*

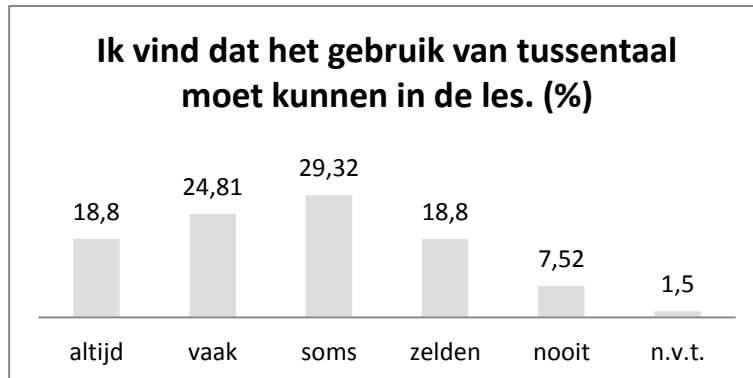
Meer dan de helft van de respondenten, namelijk 53,08%, geeft aan altijd bereid te zijn Standaardnederlands te spreken in de les. 35,38% zegt vaak bereid te zijn dat te doen, 9,23% is soms bereid de standaardtaal te gebruiken in de les, 0,77% is zelden bereid dat te doen en nog eens 0,77% van de respondenten is daar nooit toe bereid. Voor 0,77% van de respondenten is de stelling niet van toepassing.

figuur 17: resultaat vijftiende vraag enquête eerstejaarsstudenten

16. *Ik vind dat het gebruik van tussentaal moet kunnen in de les.*

18,8% van de respondenten vindt dat het gebruik van tussentaal altijd moet kunnen in de les, 24,81% geeft aan dat het vaak moet kunnen, 29,32% laat weten dat tussentaal in de klas soms moet kunnen, 18,8% vindt dat tussentaal zelden thuisheert in de klas en 7,52% zegt dat tussentaal nooit kan in de les. Voor 1,5% is de stelling niet van toepassing.

figuur 18: resultaat zestiende vraag enquête eerstejaarsstudenten

5.1.2 Resultaten derdejaarsstudenten

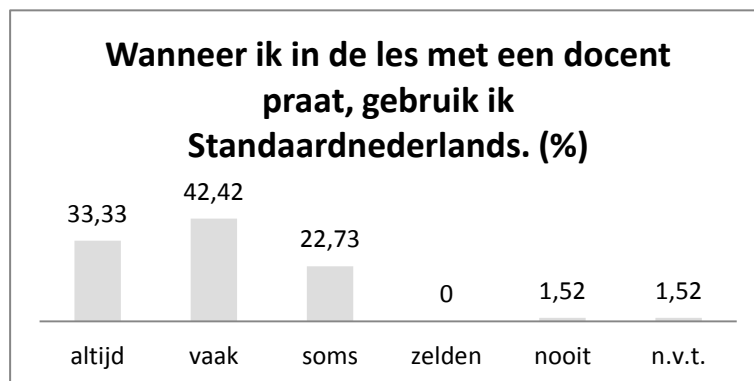
De vragenlijst werd verstuurd naar 248 studenten die stage opnemen in het derde jaar of een onderwijsvak behalen in één jaar tijd. Hieronder zal ik de resultaten per vraag of stelling weergeven.

5.1.2.1 Vragen over het taalgebruik binnen de KHLim.

64 studenten hebben gereageerd op vragen één tot en met zestien.

1. Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.

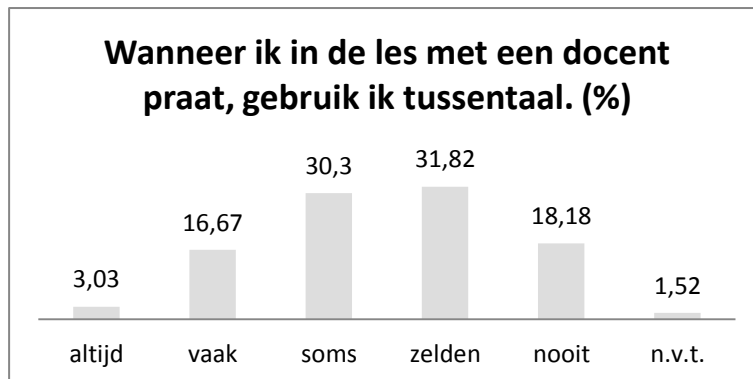
Een derde van de respondenten geeft aan altijd Standaardnederlands te gebruiken in de communicatie met een docent in de les. 42,42% zegt dat vaak te doen, 22,73% van de respondenten laat weten dat soms te doen en 1,52% verklaart nooit Standaardnederlands te spreken in die situatie. Voor 1,52% is de stelling niet van toepassing.

figuur 19: resultaat eerste vraag enquête derdejaarsstudenten

2. *Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.*

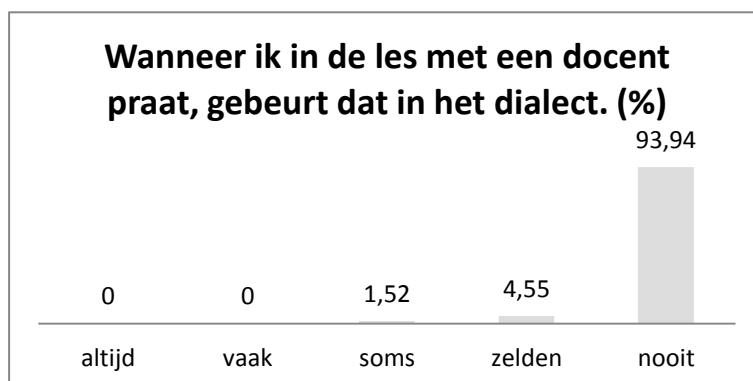
3,03% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te spreken in de communicatie met een docent tijdens de les, 16,67% zegt dat vaak te doen, 30,3% laat weten soms tussentaal te bezigen in die situatie, 31,82% van de respondenten stelt dan zelden tussentaal te hanteren en 18,18% verklaart dat nooit te doen. Voor 1,52% van de respondenten is de stelling niet van toepassing.

figuur 20: resultaat tweede vraag enquête derdejaarsstudenten

3. *Wanneer ik in de les met een docent praat, gebeurt dat in het dialect.*

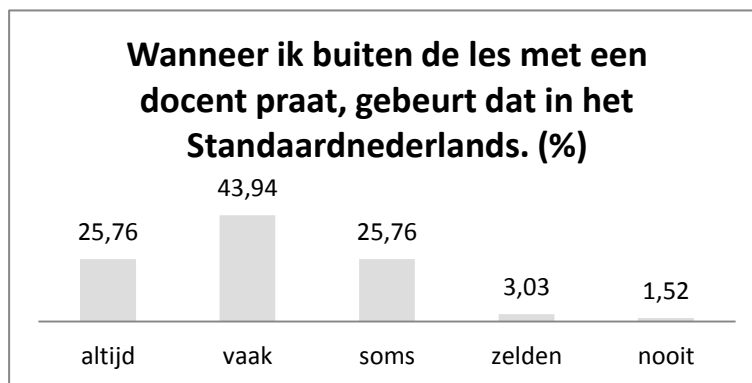
Geen enkele respondent zegt altijd of vaak dialect te gebruiken in de communicatie met een docent tijdens de les. 1,52% laat weten dat soms te doen, 4,55% van de respondenten geeft aan zelden dialect te hanteren in die situatie en de overgrote meerderheid (93,94%) laat weten dat nooit te doen.

figuur 21: resultaat derde vraag enquête derdejaarsstudenten

4. *Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebeurt dat in het Standaardnederlands.*

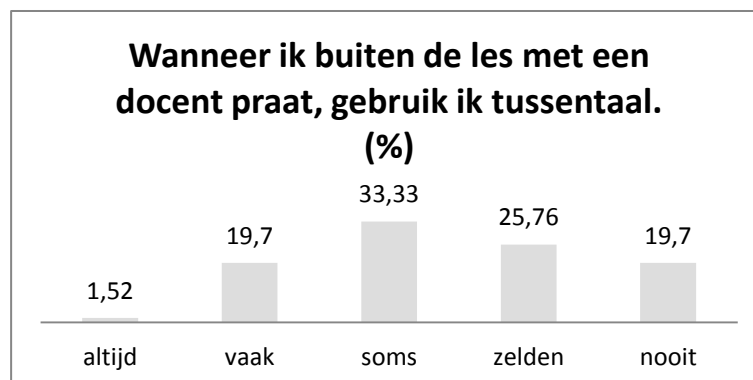
Ongeveer een vierde van de respondenten geeft aan altijd Standaardnederlands te spreken tegen een docent buiten de les, 43,94% laat weten dat vaak te doen, 25,76% verklaart soms Standaardnederlands te gebruiken in die situatie, 3,03% stelt zelden de standaardtaal te hanteren in de communicatie met een docent buiten de les en 1,52% zegt dat nooit te doen.

figuur 22: resultaat vierde vraag enquête derdejaarsstudenten

5. *Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.*

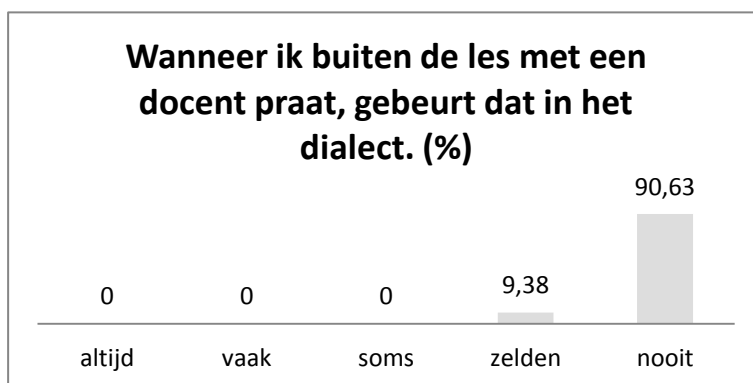
Slechts 1,52% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te gebruiken in de communicatie met een docent buiten de les, 19,7% zegt dat vaak te doen, een derde van de respondenten laat weten soms tussentaal te hanteren in die situatie, 25,76% verklaart dat zelden te doen en 19,7% stelt nooit tussentaal te spreken tegen een docent buiten de les.

figuur 23: resultaat vijfde vraag enquête derdejaarsstudenten

6. *Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebeurt dat in het dialect.*

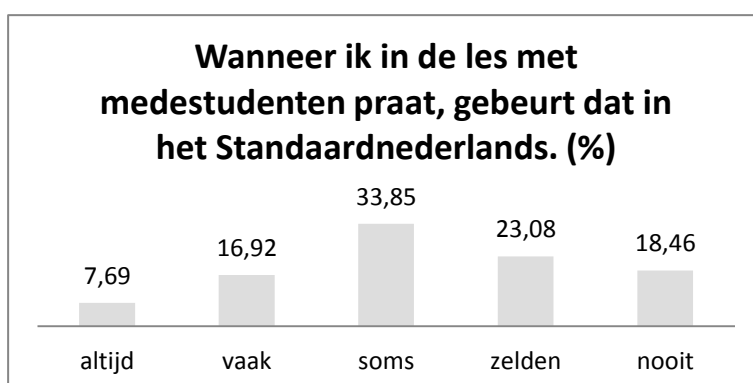
Geen enkele student geeft aan altijd, vaak of soms dialect te spreken met een docent buiten de les. 9,38% van de respondenten zegt zelden dialect te spreken in die situatie en 90,63% laat weten dat nooit te doen.

figuur 24: resultaat zesde vraag enquête derdejaarsstudenten

7. *Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebeurt dat in het Standaardnederlands.*

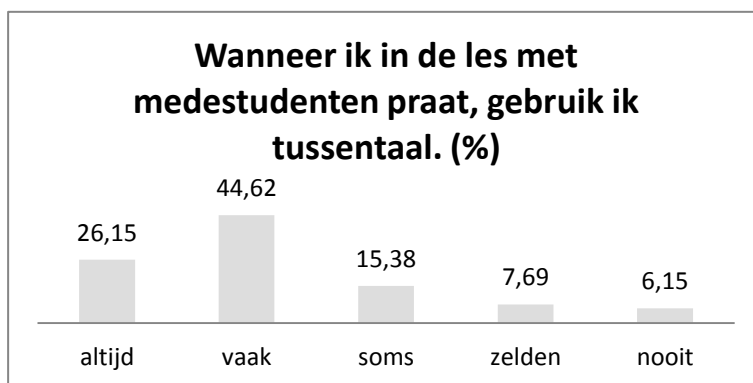
7,69% van de respondenten geeft aan altijd de standaardtaal te gebruiken in de communicatie met medestudenten in de les, 16,92% zegt dat vaak te doen, 33,85% laat weten dat soms te doen, 23,08% van de respondenten stelt zelden gebruik te maken van het Standaardnederlands in die situatie en 18,46% geeft aan dat nooit te doen.

figuur 25: resultaat zevende vraag enquête derdejaarsstudenten

8. *Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik tussentaal.*

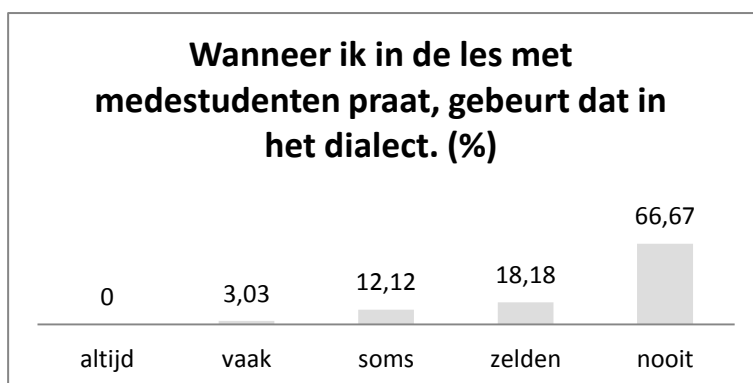
26,15% van de respondenten zegt altijd tussentaal te spreken in de communicatie met medestudenten in de les, 44,62% laat weten dat vaak te doen, 15,38% geeft aan soms tussentaal te spreken in die situatie, 7,69% verklaart dat soms te doen en 6,15% geeft aan nooit tussentaal te hanteren in de communicatie met medestudenten in de les.

figuur 26: resultaat achtste vraag enquête derdejaarsstudenten

9. *Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebeurt dat in het dialect.*

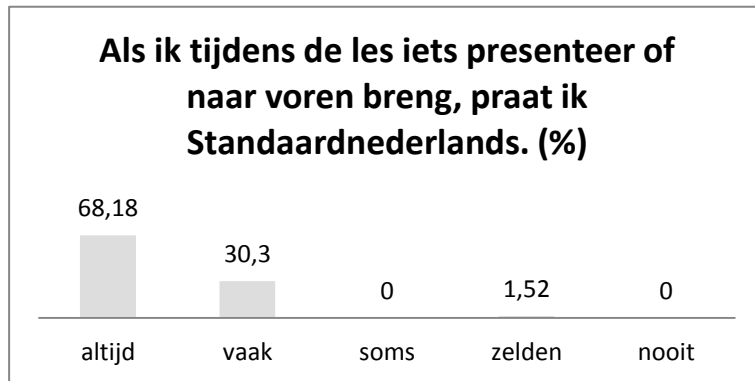
Geen enkele student gebruikt altijd dialect in de communicatie met medestudenten in de les, 3,03% van de respondenten geeft aan vaak dialect te spreken in die situatie, 12,12% laat weten dat soms te doen, 18,18% van de respondenten zegt zelden dialect te spreken in de communicatie met medestudenten in de les en 66,67% verklaart dat nooit te doen.

figuur 27: resultaat negende vraag enquête derdejaarsstudenten

10. Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, praat ik Standaardnederlands.

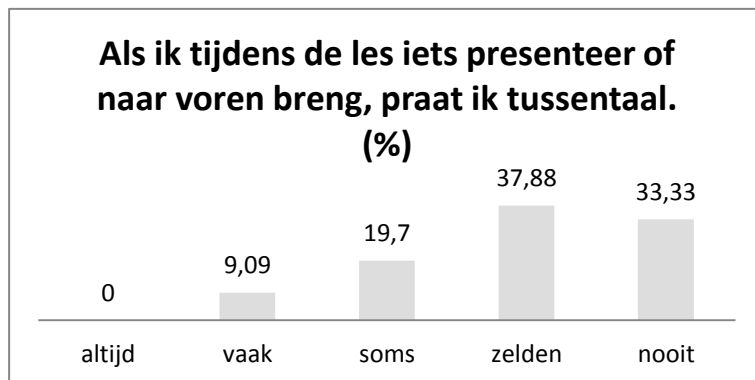
68,18% van de respondenten geeft aan altijd de standaardtaal te hanteren tijdens een presentatie, 30,3% zegt dat vaak te doen en 1,52% van de respondenten laat weten zelden Standaardnederlands te gebruiken in die situatie.

figuur 28: resultaat tiende vraag enquête derdejaarsstudenten

11. Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, praat ik tussentaal.

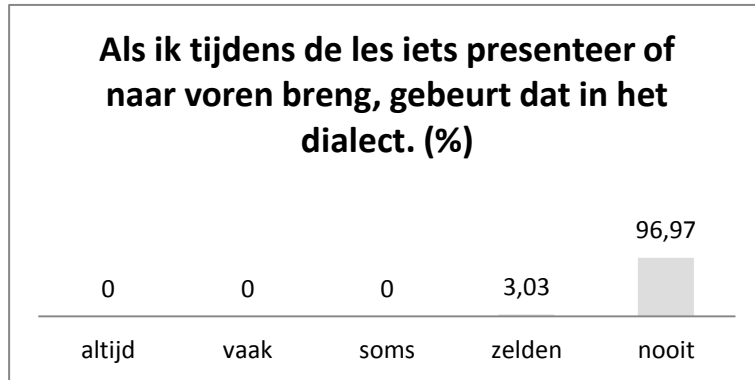
9,09% van de respondenten geeft aan vaak tussentaal te hanteren tijdens presentaties, 19,7% zegt dat soms te doen, 37,88% laat weten zelden tussentaal te gebruiken in die situatie en een derde van de respondenten zegt dat nooit te doen.

figuur 29: resultaat elfde vraag enquête derdejaarsstudenten

12. *Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, gebeurt dat in het dialect.*

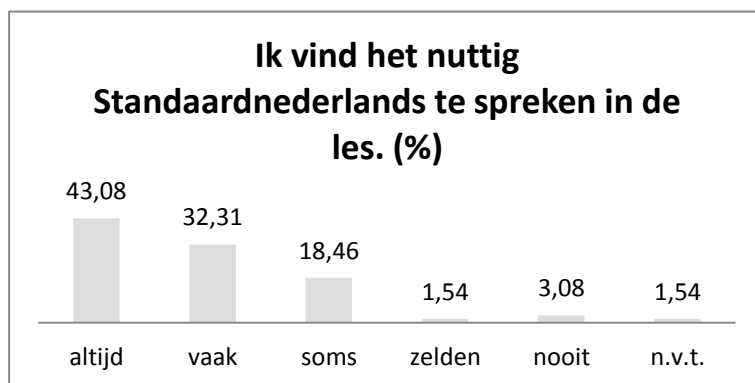
Geen enkele student geeft aan altijd, vaak of soms dialect te spreken tijdens een presentatie. 3,03% van de respondenten verklaart zelden dialect te spreken in die situatie en 96,97% laat weten dat nooit te doen.

figuur 30: resultaat twaalfde vraag enquête derdejaarsstudenten

13. *Ik vind het nuttig Standaardnederlands te spreken in de les.*

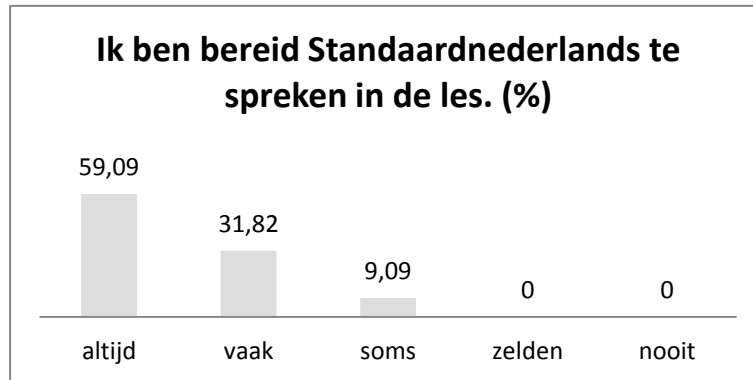
43,08% van de respondenten vindt het altijd nuttig Standaardnederlands te spreken in de les, 32,31% is van mening dat dat vaak nuttig is, 18,46% vindt dat soms nuttig, 1,54% van de respondenten geeft aan dat zelden nuttig te vinden en 3,08% ziet het nut er helemaal niet van in. Voor 1,54% van de respondenten is deze stelling niet van toepassing.

figuur 31: resultaat dertiende vraag enquête derdejaarsstudenten

14. Ik ben bereid Standaardnederlands te spreken in de les.

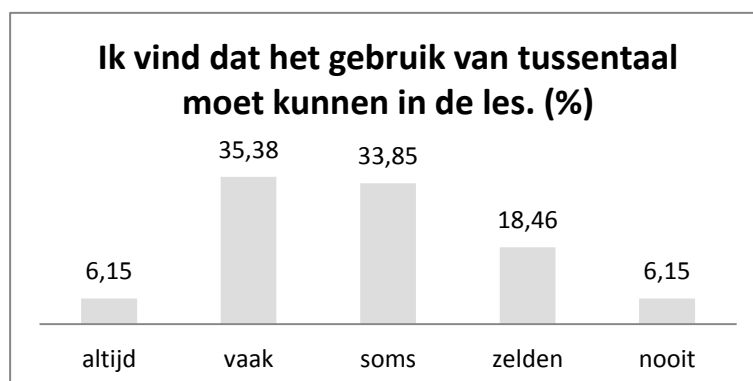
59,09% van de respondenten geeft aan altijd bereid te zijn de standaardtaal te hanteren in de les, 31,82% zegt die bereidheid vaak te hebben en 9,09% laat weten soms bereid te zijn Standaardnederlands te spreken in de les.

figuur 32: resultaat veertiende vraag enquête derdejaarsstudenten

15. Ik vind dat het gebruik van tussentaal moet kunnen in de les.

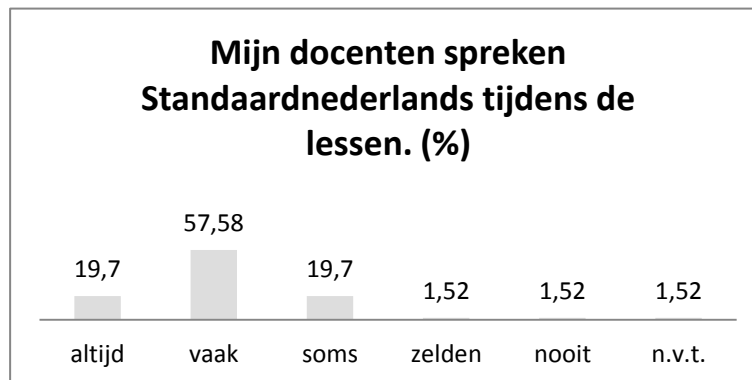
6,15% van de respondenten meent dat het gebruik van tussentaal altijd moet kunnen in de les, 35,38% vindt dat dat vaak moet kunnen, 33,85% zegt dat tussentaal soms moet kunnen in de les, 18,46% van de respondenten is van mening dat tussentaal zelden thuishoort in de les en 6,15% van de studenten vindt dat er geen plaats is voor tussentaal in de les.

figuur 33: resultaat vijftiende vraag enquête derdejaarsstudenten

16. *Mijn docenten spreken Standaardnederlands tijdens de lessen.*

19,7% van de respondenten geeft aan dat de docenten altijd de standaardtaal bezigen tijdens de lessen, 57,58% laat weten dat de lectoren vaak Standaardnederlands spreken tijdens de lessen, 19,7% zegt dat ze dat soms doen, 1,52% geeft aan dat ze dat zelden doen en nog eens 1,52% laat weten dat de docenten nooit de standaardtaal gebruiken tijdens de lessen. Voor 1,52% van de respondenten is deze stelling niet van toepassing.

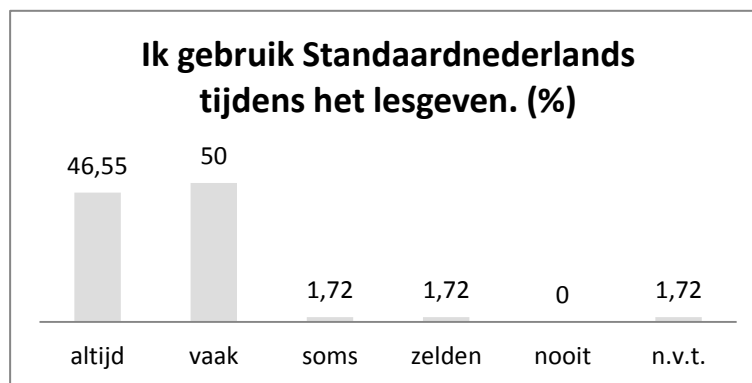
figuur 34: resultaat zestiende vraag enquête derdejaarsstudenten

5.1.2.2 Vragen over het taalgebruik binnen de stagescholen

Vanaf vraag zeventien reageerden er slechts 58 respondenten.

17. Ik gebruik Standaardnederlands tijdens het lesgeven.

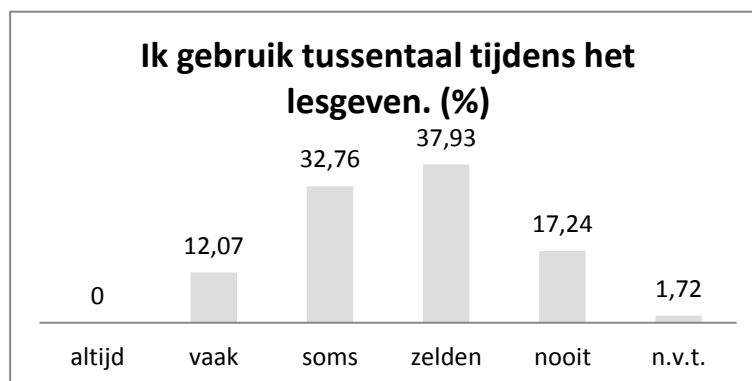
46,55% van de respondenten geeft aan altijd Standaardnederlands te gebruiken tijdens het lesgeven, precies de helft zegt dat vaak te doen, 1,72% laat weten dat soms te doen en nog eens 1,72% verklaart zelden de standaardtaal te hanteren tijdens het lesgeven. Voor 1,72% van de respondenten is deze stelling niet van toepassing.

figuur 35: resultaat zeventiende vraag enquête derdejaarsstudenten

18. Ik gebruik tussentaal tijdens het lesgeven.

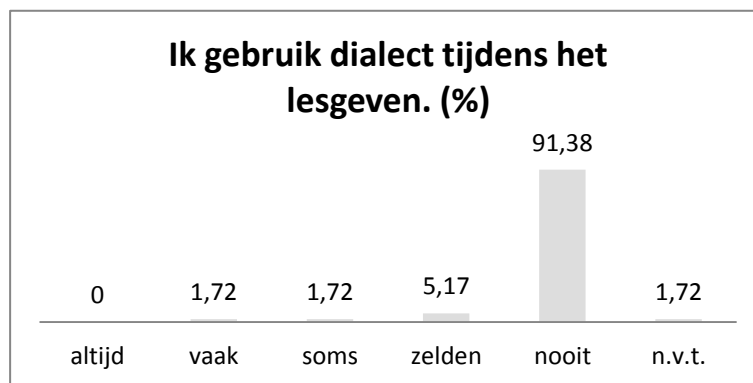
Geen enkele respondent gebruikt altijd tussentaal tijdens het lesgeven, 12,07% geeft aan dat vaak te doen, 32,76% zegt dat soms te doen, 37,93% laat weten zelden tussentaal te bezigen tijdens het lesgeven en 17,24% van de respondenten stelt nooit tussentaal te gebruiken in die situatie. Voor 1,72% is de stelling niet van toepassing.

figuur 36: resultaat achttiende vraag enquête derdejaarsstudenten

19. Ik gebruik dialect tijdens het lesgeven.

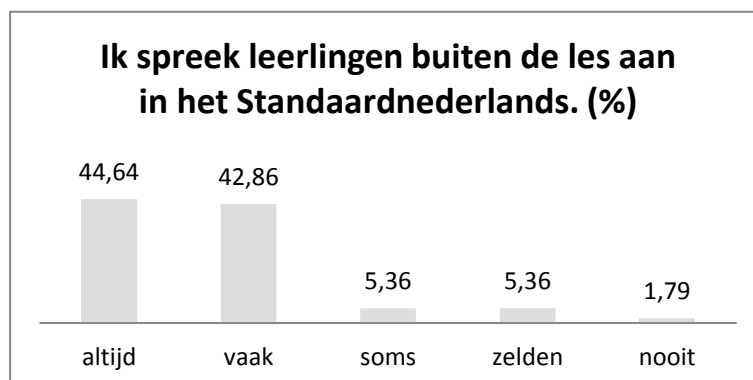
1,72% van de respondenten geeft aan vaak dialect te spreken tijdens het lesgeven, nog eens 1,72% zegt dat soms te doen, 5,17% laat weten zelden dialect te gebruiken tijdens het lesgeven en de overgrote meerderheid (91,38%) verklaart dat nooit te doen. Voor 1,72% van de respondenten is deze stelling niet van toepassing.

figuur 37: resultaat negentiende vraag enquête derdejaarsstudenten

20. Ik spreek leerlingen buiten de les aan in het Standaardnederlands.

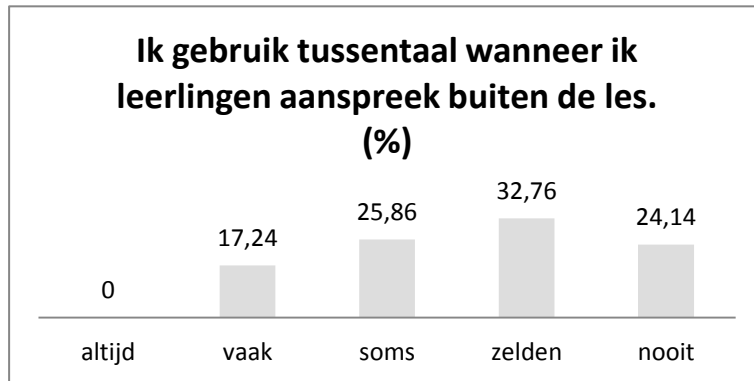
44,64% van de respondenten geeft aan leerlingen buiten de les altijd in het Standaardnederlands aan te spreken, 42,86% zegt dat vaak te doen, 5,36% laat weten dat soms te doen, nog eens 5,36% stelt zelden de standaardtaal te gebruiken in die situatie en 1,79% zegt dat nooit te doen.

figuur 38: resultaat twintigste vraag enquête derdejaarsstudenten

21. Ik gebruik tussentaal wanneer ik leerlingen aanspreek buiten de les.

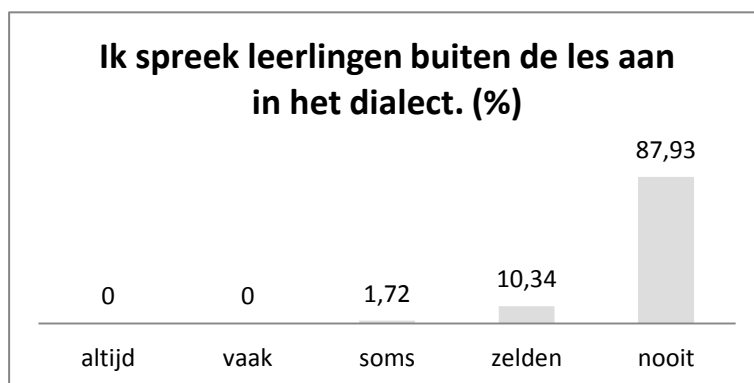
17,24% van de respondenten geeft aan vaak gebruik te maken van tussentaal bij het aanspreken van leerlingen buiten de les, 25,86% zegt dat soms te doen, 32,76% laat weten zelden tussentaal te gebruiken in die situatie en 24,14% van de respondenten zegt dat nooit te doen.

figuur 39: resultaat 21ste vraag enquête derdejaarsstudenten

22. Ik spreek leerlingen buiten de les aan in het dialect.

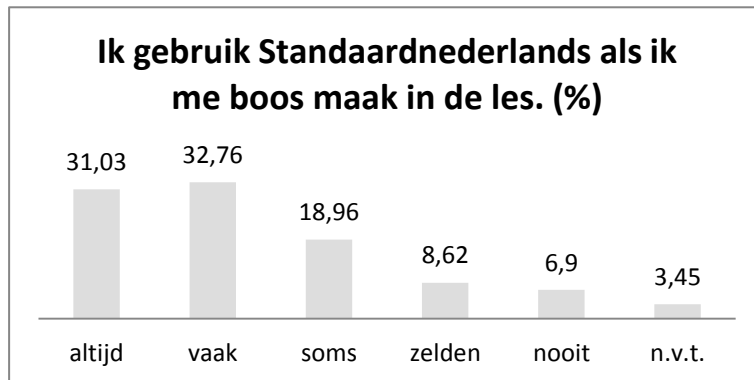
Geen enkele student heeft geantwoord altijd of vaak dialect te gebruiken bij het aanspreken van leerlingen buiten de les, 1,72% van de respondenten geeft aan soms dialect te gebruiken in die situatie, 10,34% zegt dat zelden te doen en 87,93% van de respondenten laat weten dan nooit dialect te gebruiken.

figuur 40: resultaat 22ste vraag enquête derdejaarsstudenten

23. Ik gebruik Standaardnederlands als ik me boos maak in de les.

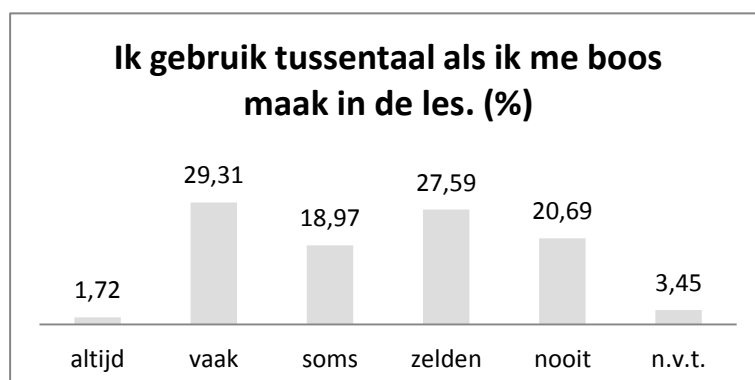
31,03% van de respondenten zegt altijd gebruik te maken van de standaardtaal om zich boos te maken in de les, 32,76% geeft aan dat vaak te doen, 18,96% laat weten soms Standaardnederlands te gebruiken in die situatie, 8,62% zegt dat zelden te doen en 6,9% van de respondenten zegt nooit Standaardnederlands te gebruiken in die situatie. Voor 3,45% is de stelling niet van toepassing.

figuur 41: resultaat 23ste vraag enquête derdejaarsstudenten

24. Ik gebruik tussentaal als ik me boos maak in de les.

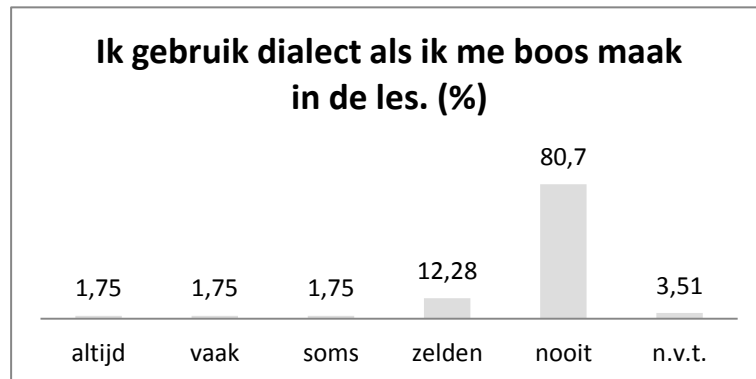
1,72% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te gebruiken bij het zich boos maken in de les, 29,31% zegt dat vaak te doen, 18,97% laat weten soms tussentaal te gebruiken in die situatie, 27,59% van de respondenten zegt dat zelden te doen en 20,69% gebruikt naar eigen zeggen nooit tussentaal in die situatie. Voor 3,45% van de respondenten is de stelling niet van toepassing.

figuur 42: resultaat 24ste vraag enquête derdejaarsstudenten

25. Ik gebruik dialect als ik me boos maak in de les.

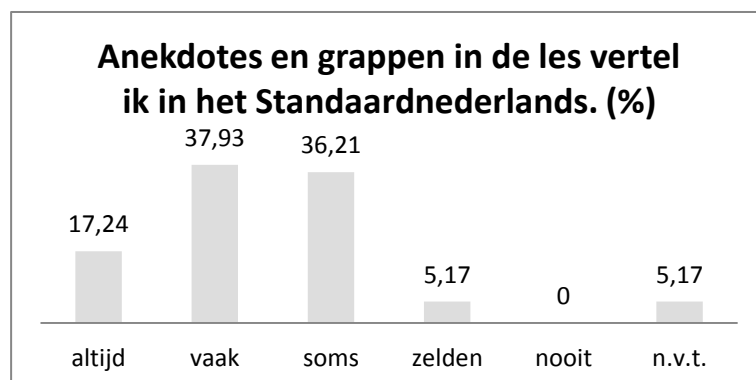
1,75% van de respondenten zegt altijd dialect te spreken bij het zich boos maken in de les, 1,75% laat weten dat vaak te doen, 1,75% geeft aan soms dialect te spreken in die situatie, 12,28% zegt dat zelden te doen en 80,7% gebruikt naar eigen zeggen nooit dialect in die situatie. Voor 3,51% van de respondenten is de stelling niet van toepassing.

figuur 43: resultaat 25ste vraag enquête derdejaarsstudenten

26. Anekdoten en grappen in de les vertel ik in het Standaardnederlands.

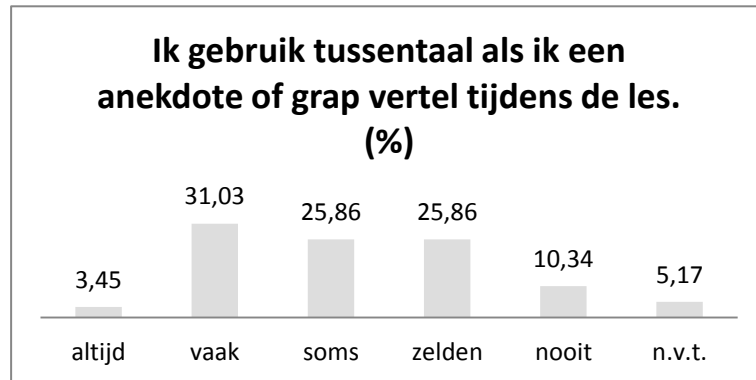
17,24% van de respondenten geeft aan altijd gebruik te maken van het Standaardnederlands bij het vertellen van anekdoten en grappen tijdens de les, 37,93% beweert dat vaak te doen, 36,21% zegt vaak Standaardnederlands te spreken in die situatie en 5,17% laat weten dat zelden te doen. Voor 5,17% van de respondenten is deze stelling niet van toepassing.

figuur 44: resultaat 26ste vraag enquête derdejaarsstudenten

27. Ik gebruik tussentaal als ik een anekdote of grap vertel tijdens de les.

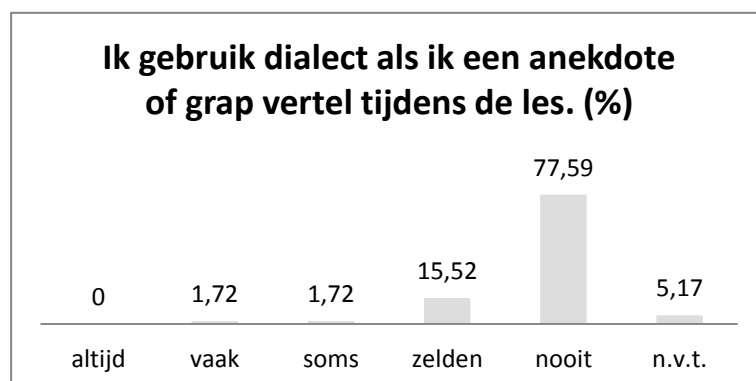
3,45% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te gebruiken bij het vertellen van een anekdote of grap in de les, 31,03% zegt dat vaak te doen, 25,86% van de respondenten laat weten soms tussentaal te gebruiken in die situatie, nog eens 25,86% van de respondenten beweert dat zelden te doen en 10,34% geeft aan dat nooit te doen. Voor 5,17% van de respondenten is deze stelling niet van toepassing.

figuur 45: resultaat 27ste vraag enquête derdejaarsstudenten

28. Ik gebruik dialect als ik een anekdote of grap vertel tijdens de les.

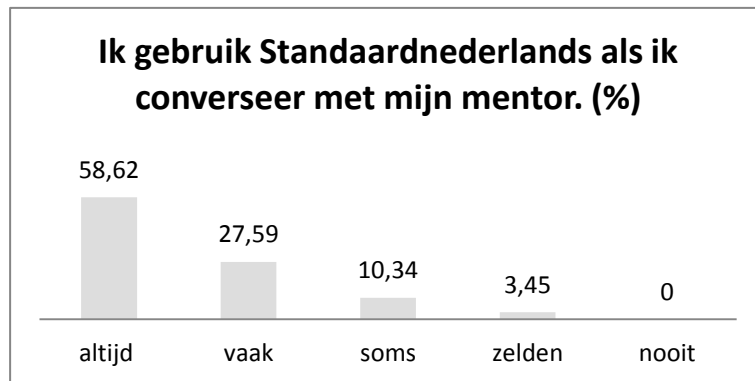
Geen enkele respondent zegt altijd dialect te spreken bij het vertellen van een anekdote of grap tijdens de les, 1,72% laat weten dat vaak te doen, nog eens 1,72% geeft aan soms dialect te gebruiken in dergelijke situatie, 15,52% van de respondenten verklaart dat zelden te doen en 77,59% stelt nooit dialect te gebruiken in die situatie. Voor 5,17% is deze stelling niet van toepassing.

figuur 46: resultaat 28ste vraag enquête derdejaarsstudenten

29. Ik gebruik Standaardnederlands als ik converseer met mijn mentor.

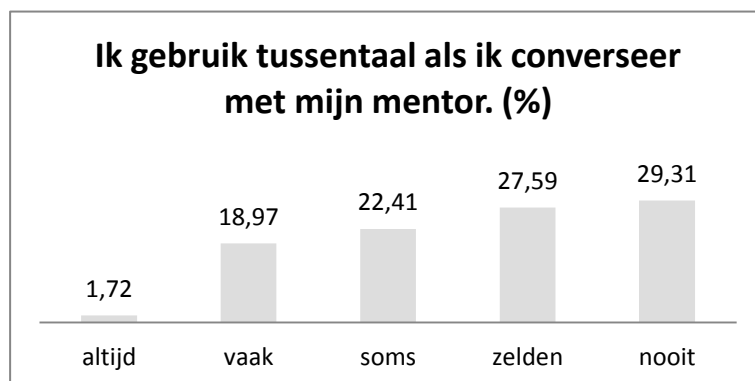
58,62% van de respondenten laat weten altijd Standaardnederlands te gebruiken in de gesproken communicatie met mentoren, 27,59% zegt dat vaak te doen, 10,34% geeft aan soms de standaardtaal te gebruiken in dergelijke situatie en 3,45% van de respondenten zegt dat zelden te doen.

figuur 47: resultaat 29ste vraag enquête derdejaarsstudenten

30. Ik gebruik tussentaal als ik converseer met mijn mentor.

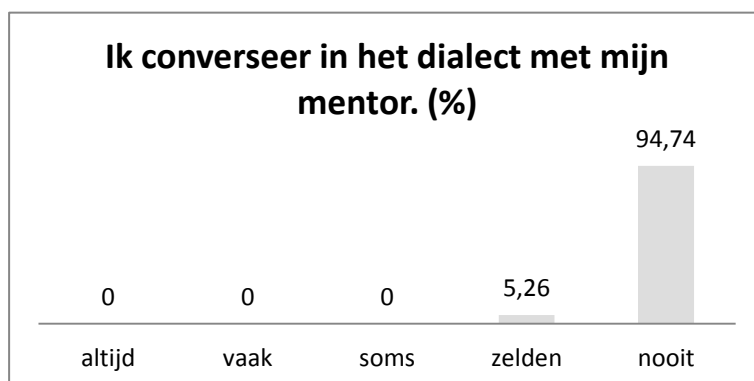
1,72% van de respondenten geeft aan altijd tussentaal te gebruiken in de gesproken communicatie met mentoren, 18,97% zegt dat vaak te doen, 22,41% laat weten soms tussentaal te gebruiken in dergelijke situatie, 27,59% verklaart dat zelden te doen en 29,31% van de respondenten stelt nooit tussentaal te gebruiken in conversaties met mentoren.

figuur 48: resultaat 30ste vraag enquête derdejaarsstudenten

31. Ik converseer in het dialect met mijn mentor.

5,26% van de respondenten laat weten zelden in het dialect te converseren met mentoren, de rest (94,74%) geeft aan dat nooit te doen.

figuur 49: resultaat 31ste vraag enquête derdejaarsstudenten

32. Met leden van de directie communiceer ik in het Standaardnederlands.

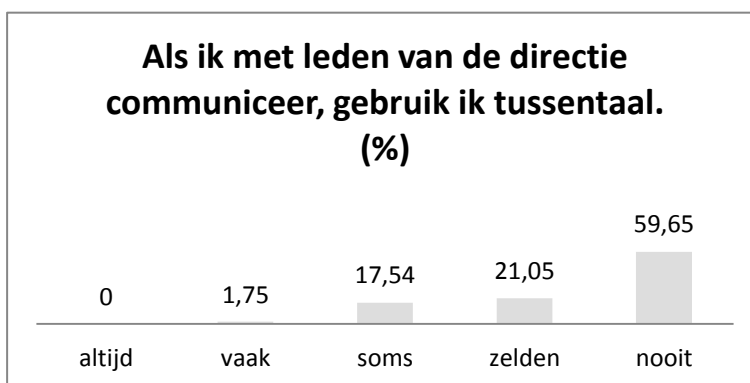
87,93% van de respondenten geeft aan altijd in het Standaardnederlands te communiceren met leden van de directie en 12,07% laat weten dat vaak te doen.

figuur 50: resultaat 32ste vraag enquête derdejaarsstudenten

33. Als ik met leden van de directie communiceer, gebruik ik tussentaal.

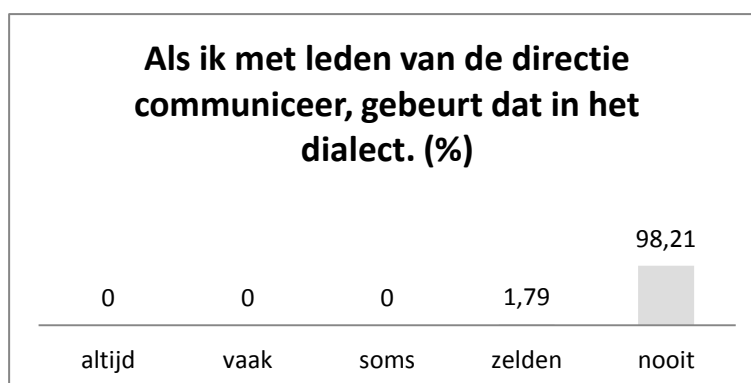
1,75% van de respondenten laat weten vaak tussentaal te gebruiken in de communicatie met leden van de directie, 17,54% zegt dat soms te doen, 21,05% geeft aan zelden tussentaal te gebruiken in dergelijke situatie en 59,65% van de respondenten zegt dat nooit te doen.

figuur 51: resultaat 33ste vraag enquête derdejaarsstudenten

34. Als ik met leden van de directie communiceer, gebeurt dat in het dialect.

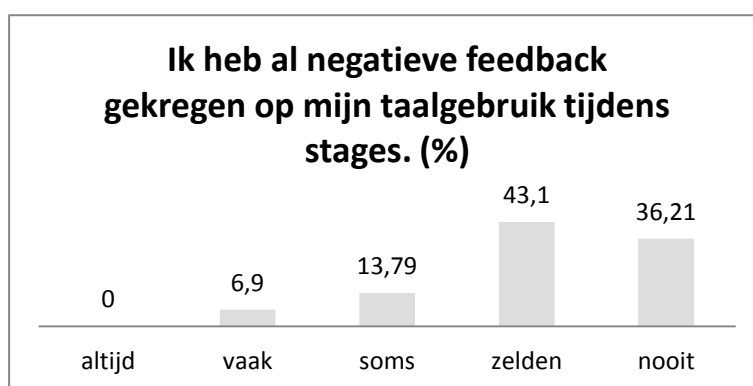
1,79% van de respondenten zegt zelden dialect te gebruiken in de communicatie met de directie en de rest (98,21%) geeft aan dat nooit te doen.

figuur 52: resultaat 34ste vraag enquête derdejaarsstudenten

35. *Ik heb al negatieve feedback gekregen op mijn taalgebruik tijdens stages.*

6,9% van de respondenten heeft al vaak negatieve feedback gekregen op het taalgebruik tijdens stages, 13,79% laat weten dat soms te hebben ontvangen, 43,1% kreeg zelden negatieve feedback op het taalgebruik en 36,21% heeft nog nooit negatieve feedback ontvangen op taalgebruik.

figuur 53: resultaat 35ste vraag enquête derdejaarsstudenten

5.1.2.3 *Houding tegenover Standaardnederlands*

36. *Ik vind het noodzakelijk Standaardnederlands te gebruiken in de communicatie met mijn mentor of leden van de directie.*

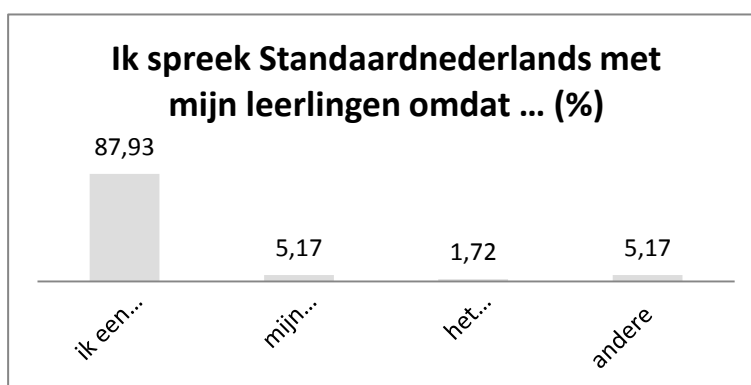
93,1% van de respondenten vindt het noodzakelijk de standaardtaal te hanteren in de communicatie met mentoren of leden van de directie, 6,9% acht dat niet noodzakelijk.

figuur 54: resultaat 36ste vraag enquête derdejaarsstudenten

37. Ik spreek Standaardnederlands met mijn leerlingen omdat ...

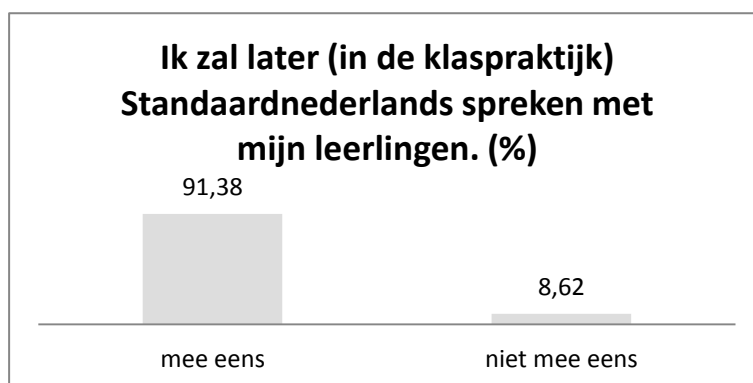
87,93% van de respondenten geeft aan dat de voorbeeldfunctie tegenover leerlingen de voornaamste reden is om Standaardnederlands te spreken met leerlingen. 5,17% gebruikt de standaardtaal omdat de mentoren dat verwachten. 1,72% van de respondenten laat weten Standaardnederlands te spreken met leerlingen omdat het noodzakelijk is om te slagen op stage. 5,17% zegt andere redenen te hebben. Een van deze respondenten gaf als alternatieve reden: 'Het is mijn natuurlijke spreekwijze.'¹³

figuur 55: resultaat 37ste vraag enquête derdejaarsstudenten

38. Ik zal later (in de klaspraktijk) Standaardnederlands spreken met mijn leerlingen.

91,38% van de respondenten zegt later Standaardnederlands te zullen praten met leerlingen, 8,62% zal dat niet doen.

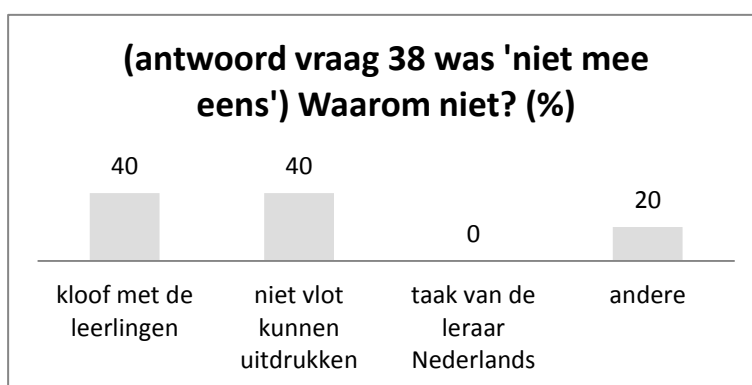

figuur 56: resultaat 38ste vraag enquête derdejaarsstudenten

¹³ Door een technisch foutje in het programma kan de legende bij deze grafiek niet volledig weergegeven worden. De volledige antwoorden staan in de begeleidende tekst.

39. Voor degenen die antwoordden dat ze later geen Standaardnederlands zullen spreken met de leerlingen: Waarom niet?

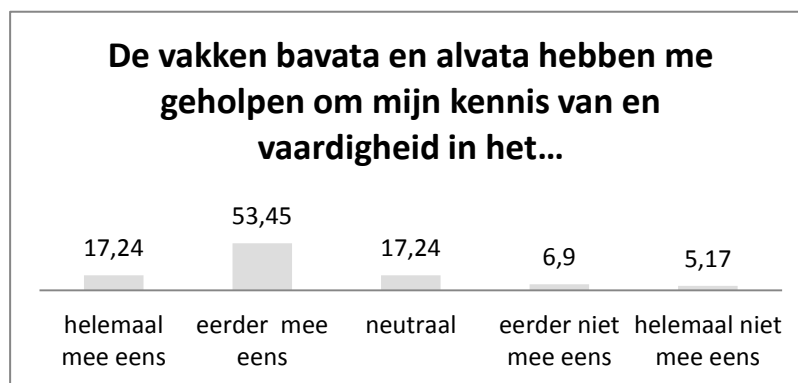
Aan de respondenten die op de vorige vraag antwoordden dat ze later geen Standaardnederlands zullen spreken met leerlingen, werd gevraagd toe te lichten waarom ze dat niet zullen doen. 40 % van deze respondenten vindt dat de kloof met de leerlingen dan te groot is. Nog eens 40 % kan zich niet vlot uitdrukken in de standaardtaal en de overige 20 % geeft aan een andere reden te hebben, maar heeft deze niet gespecificeerd.

figuur 57: resultaat 39ste vraag enquête derdejaarsstudenten

40. De vakken bavata en alvata hebben me geholpen om mijn kennis van en vaardigheid in het Standaardnederlands te verbeteren.

17,24% van de respondenten zegt het helemaal eens te zijn met de stelling, 53,45% is het er eerder mee eens, 17,24% staat neutraal tegenover deze stelling, 6,9% van de respondenten is het er eerder niet mee eens en 5,17% is het helemaal niet eens met deze stelling.

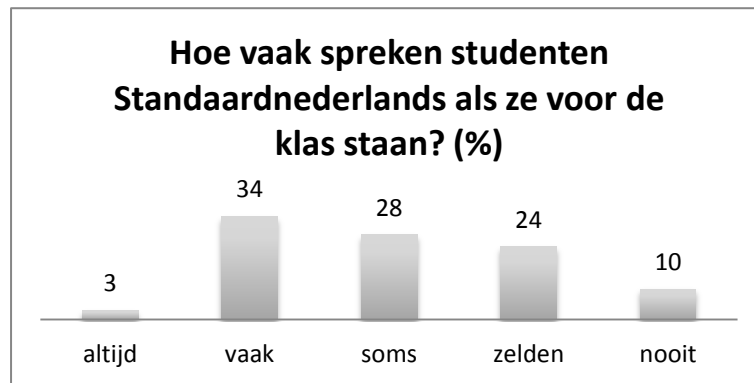

figuur 58: resultaat 40ste vraag enquête derdejaarsstudenten

5.2 Observaties

29 studenten stonden gedurende de ateliers die ik volgde voor de klas. Dat betekent dat ik hen heb kunnen observeren in een gesimuleerde klaspraktijk, hetgeen het dichtst in de buurt komt bij stagelessen.

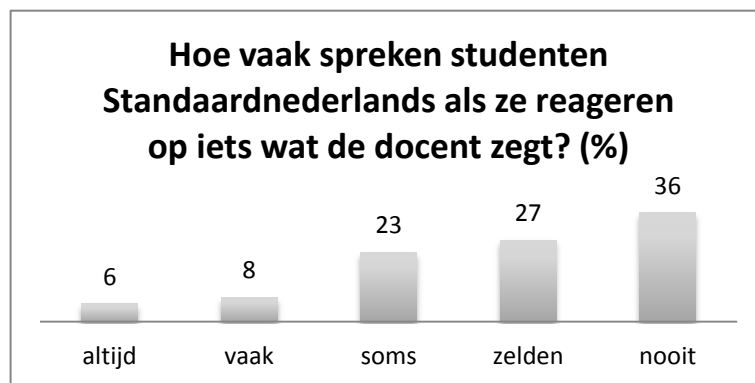
Eén student slaagde erin om een hele oefenles lang Standaardnederlands te spreken, 34% van de studenten maakte slechts af en toe een foutje tegen de standaardtaal, 28% van de studenten liet zich op meerdere tussentalige elementen betrappen, maar sprak toch ook regelmatig Standaardnederlands, 24% van de studenten gebruikte bijna steeds tussentaal en 10% praatte nooit Standaardnederlands.¹⁴

figuur 59: Hoe vaak spreken studenten Standaardnederlands als ze voor de klas staan?

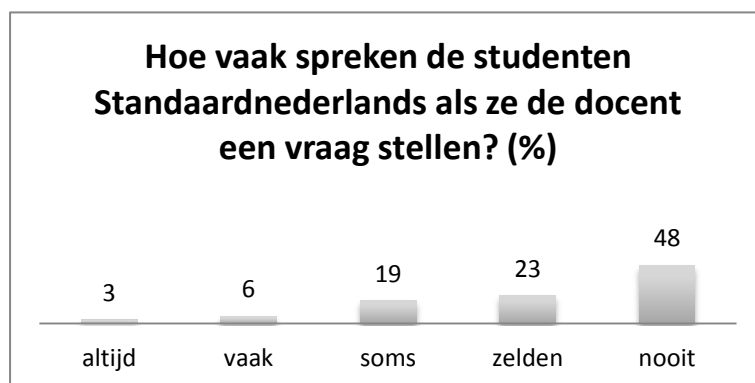
¹⁴ De percentages zijn afgerond.

Verder waren er 66 studenten die af en toe reageerden op een vraag of mededeling van de docent. 6% van deze studenten deed dat in de standaardtaal, 8% sprak overwegend Standaardnederlands, 23% van de studenten reageerde zowel in de standaardtaal als in tussentaal, 27% hanteerde zelden de standaardtaal en 36% uitte zich enkel in de tussentaal.

figuur 60 : Hoe vaak spreken studenten Standaardnederlands als ze reageren op iets wat de docent zegt?

Ten slotte stelden 31 studenten de docent ook een of meerdere vragen. Van deze studenten stelde 3% zijn vragen volledig in het Standaardnederlands, 6% hanteerde overwegend het Standaardnederlands bij het formuleren van zijn vraag, 19% van de studenten gebruikte soms de standaardtaal, 23% stelde zijn vraag zelden in de standaardtaal en het grootste deel van de studenten, namelijk 48%, gebruikte geen standaardtaal bij het formuleren van zijn vraag.

figuur 61: Hoe vaak spreken de studenten Standaardnederlands als ze de docent een vraag stellen?

6 Analyse resultaten

6.1 Enquêtes algemeen

Ten eerste valt op dat de eerste- en derdejaarsstudenten hun taalgebruik ongeveer gelijk inschatten. Beide groepen kregen dezelfde vragen over hun taalgebruik in verschillende situaties binnen de KHLim, namelijk wanneer ze in de les met docenten praten, wanneer ze buiten de les met docenten praten, wanneer ze in de les met medestudenten communiceren en wanneer ze in de les iets presenteren. De meeste antwoorden verschilden niet significant.

Wat wel opvalt, is dat bijna een derde van de eerstejaarsstudenten soms of vaak dialect spreekt met medestudenten tijdens de lessen, terwijl slechts 15% van de derdejaarsstudenten dat doet.

Verder lopen ook de antwoorden op de stelling “Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik Standaardnederlands.” de antwoorden uiteen. Iets meer dan de helft van de eerstejaarsstudenten verklaart altijd de standaardtaal te hanteren in die situatie, bij de derdejaarsstudenten ligt dat percentage 17% hoger.

Ten tweede lijken de eerste- en derdejaarsstudenten ook eensgezind te zijn in hun houding tegenover Standaardnederlands in de klas. Enkel bij de vraag of tussentaal een plaats mag krijgen in de klas, kan opgemerkt worden dat bijna een vijfde van de eerstejaarsstudenten van mening is dat tussentaal altijd gebruikt zou mogen worden in de klas, terwijl slechts 6,15% van de derdejaarsstudenten die mening deelt.

Ten slotte springt er nog een gegeven in het oog: wanneer er bijvoorbeeld 26,32% van de respondenten antwoordt altijd Standaardnederlands te spreken in een bepaalde situatie, zegt slechts 13,64% van diezelfde respondenten nooit tussentaal aan te wenden in dezelfde situatie.¹⁵ Dat is zowel bij de eerstejaarsstudenten als bij de derdejaarsstudenten het geval.

¹⁵ Dit voorbeeld komt uit de enquête die de eerstejaarsstudenten ingevuld hebben.

6.2 Enquêtes eerstejaarsstudenten

Eerstejaarsstudenten lijken hun taalgebruik aan te passen aan de verschillende situaties waarin ze zich bevinden binnen de KHLim.

In de enige situatie die als echt informeel kan omschreven worden, namelijk de communicatie met medestudenten, geven slechts enkele studenten aan dat ze altijd Standaardnederlands spreken. De taalvariant die dan het meeste benut wordt, is tussentaal.

In de communicatie met docenten, zowel binnen als buiten de les, blijken studenten vaker het Standaardnederlands aan te wenden, hoewel het hier nog altijd gaat om een minderheid. Opnieuw kiest de meerderheid van de respondenten regelmatig voor tussentaal in deze situaties.

Uit de resultaten van de enquêtes kan afgeleid worden dat studenten bij het presenteren of voordragen wel grotendeels kiezen om de standaardtaal te hanteren.

Verder blijkt uit de enquêtes ook dat bijna 36% van de respondenten in de eerste opleidingsfase meerdere keren negatieve feedback heeft gekregen op taalgebruik.

Voorts worden de beoordelingen van de volgende stellingen vergeleken: “Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik Standaardnederlands.” en “Ik krijg negatieve feedback op mijn taalgebruik in de lessen of tijdens de didactische ateliers.”

Bij deze vergelijking hanteer ik de volgende hypothese: als een student aangeeft altijd Standaardnederlands aan te wenden tijdens het presenteren, ontvangt hij nooit negatieve feedback op het taalgebruik. Nochtans krijgt minder dan een derde van de studenten nooit negatieve feedback op zijn taalgebruik, terwijl 51,16% van de respondenten eerder aangaf altijd gebruik te maken van de standaardtaal bij het presenteren of voordragen.

Een laatste gegeven heeft te maken met de houding die de studenten aannemen tegenover standaardtaal in de klas. Hoewel de grote meerderheid van de respondenten bereid is Standaardnederlands te spreken in de klas, ligt het percentage van studenten die het gebruik van Standaardnederlands in de klas nuttig vinden, beduidend lager. Uit de enquêtes blijkt ook dat er grote verdeeldheid bestaat tussen de studenten als het aankomt op de positie van tussentaal in de klas.

6.3 Enquêtes derdejaarsstudenten

6.3.1 Taalgebruik in de KHLim

Bij de derdejaarsstudenten valt dezelfde tendens op te merken als bij de eerstejaarsstudenten. Over het algemeen liggen de percentages van de studenten in opleidingsfase drie die in elke omschreven situatie binnen de KHLim altijd Standaardnederlands praten een beetje hoger dan bij de eerstejaarsstudenten, met zelfs een opmerkelijk verschil bij het taalgebruik tijdens het presenteren of voordragen.¹⁶ Ondanks deze verschillen is de trend hetzelfde: de studenten maken een onderscheid tussen verschillende omstandigheden. In de communicatie met de medestudenten wordt het Standaardnederlands het minste aangewend, tijdens het presenteren of voordragen het meest.

Ook bij de analyse van de vragen naar de houding van de studenten tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de KHLim, valt er een parallel te trekken tussen de antwoorden van de eerste- en derdejaarsstudenten. De meerderheid van de respondenten toont zich bereid vaak of altijd de standaardtaal aan te wenden tijdens de lessen.¹⁷ Toch ziet ongeveer 23% van de studenten er over het algemeen het nut niet van in.¹⁸ Verder valt ook opnieuw op dat de houding tegenover tussentaal in de klas verschilt.

6.3.2 Taalgebruik in de stagescholen

De derdejaarsstudenten kregen ook een aantal stellingen met betrekking tot hun taalgebruik in de stagescholen.

Ten eerste werd hun gevraagd of ze tijdens hun stagelessen Standaardnederlands praten. Bijna de helft van de respondenten beweert altijd Standaardnederlands te spreken. Nochtans zegt slechts 17% nooit tussentaal te hanteren tijdens de stagelessen. Toch kan geconcludeerd worden dat de grote meerderheid van de studenten moeite doet om de standaardtaal aan te wenden tijdens het lesgeven.

¹⁶ 68,18% van de derdejaarsstudenten gaf in de enquêtes aan altijd Standaardnederlands te gebruiken tijdens het presenteren of voordragen. Dat is 17,02% meer dan bij de eerstejaarsstudenten.

¹⁷ 59,09% van de respondenten gaf aan altijd bereid zijn Standaardnederlands te spreken gedurende de lessen, nog eens 31,82% zei hier vaak toe bereid te zijn.

¹⁸ Om iets specifieker te zijn: 23,08% van de studenten gaf aan dat nooit, zelden of soms nuttig te vinden.

Als we dan nagaan hoe vaak studenten negatieve feedback ontvangen op hun taalgebruik, valt er weer een parallel te trekken tussen de enquêtes van de eerstejaarsstudenten en die van de derdejaarsstudenten. Bijna de helft van de derdejaarsstudenten (46,55%) geeft aan altijd de standaardtaal te hanteren tijdens het lesgeven, maar slechts 36,21% van de respondenten krijgt nooit negatieve feedback op het taalgebruik. Voorts valt ook op dat ongeveer een vijfde van de respondenten soms of vaak negatieve feedback krijgt, terwijl slechts 3,44% van de studenten aangaf soms of zelden de standaardtaal te bezigen tijdens het lesgeven.

Opvallend is dat, waar meer dan 90% van de respondenten tijdens het lesgeven zelf altijd of vaak Standaardnederlands spreekt, slechts 63,79% dat ook doet wanneer hij/zij zich boos maakt tijdens de les. Tussentaal wordt in die situatie vaker aangewend, en de keuze valt ook af en toe op dialect, hoewel deze variatie beduidend minder gebruikt wordt.

Bij het vertellen van anekdotes of grappen ligt het percentage van studenten die de standaardtaal hanteren nog lager. Slechts 55% van de respondenten geeft aan altijd of vaak Standaardnederlands te praten in die situatie. Voornamelijk tussentaal wint hier aan belang.

Verder kiest het merendeel van de derdejaarsstudenten ervoor de standaardtaal ook buiten de lessen te bezigen in de communicatie met leerlingen. Opnieuw is ook tussentaal een populaire variant, ongeveer 43% geeft aan soms of vaak voor deze variant te kiezen.

In formelere situaties kiezen nog meer studenten ervoor de standaardtaal te bezigen. Opvallend meer studenten hanteren de standaardtaal wanneer zij in communicatie treden met mentoren, zo'n 86% van de respondenten zegt altijd of vaak gebruik te maken van de standaardtaal in die situatie, en dat percentage bereikt zelfs het maximum wanneer het gaat over de communicatie met leden van de directie.

Daarnaast werd ook de houding tegenover het Standaardnederlands bevraagd. Meer dan 90% van de respondenten vindt het noodzakelijk de standaardtaal te hanteren in

de communicatie met mentoren (en leden van de directie) en zegt het Standaardnederlands later ook te zullen gebruiken tijdens het lesgeven.

6.3.3 Relatie tussen taalgebruik studenten en taalbeleid

Ten slotte beoordeelden de studenten twee stellingen die te maken hebben met de relatie tussen het taalgebruik van de studenten en het taalbeleid dat op de KHLim gevoerd wordt.

De eerste stelling die de respondenten voor zich kregen, gaat over het taalgebruik van de docenten. Bijna vier vijfde van de docenten bezigen vaak of altijd de standaardtaal tijdens de lessen.

Daarnaast gaven de respondenten ook nog een waardering van de opleidingsonderdelen bavata en alvata. 70% van de studenten geeft aan dat deze vakken geholpen hebben de kennis van en de vaardigheid in het Standaardnederlands te verbeteren. Iets meer dan een tiende van de respondenten is het hier niet mee eens.

6.4 Observaties

De resultaten van de observaties in de didactische ateliers in de eerste opleidingsfase geven eenzelfde tendens weer als de resultaten van de enquêtes, namelijk dat de studenten een onderscheid lijken te maken tussen de verschillende situaties waarin ze zich bevinden en hun taalgebruik aanpassen aan de omstandigheden. De studenten kiezen vlugger voor het Standaardnederlands wanneer ze voor de klas staan en eerder voor tussentaal wanneer ze iets zeggen of vragen tijdens de les.

Een gegeven dat ook erg opvalt, is dat het percentage van studenten die er tijdens de observaties in slaagden altijd of vaak Standaardnederlands te spreken nog lager ligt dan het percentage van studenten die zelden of nooit negatieve feedback ontvangen hebben op taalgebruik. Aangezien slechts een kleine groep studenten geobserveerd is, zullen er uit deze resultaten geen conclusies getrokken worden.

7 Conclusies

De resultaten van de enquêtes en observaties leiden tot een aantal conclusies. Hieronder zal ik eerst enkele besluiten verwoorden over het taalgebruik binnen de KHLim van eerste- en derdejaarsstudenten en de houding van die studenten tegenover Standaardnederlands en tussentaal in de klas; nadien volgen enkele gevolgtrekkingen over het taalgebruik van de derdejaarsstudenten binnen de stagescholen.

7.1 Taalgebruik binnen de KHLim

Een eerste conclusie die getrokken kan worden met betrekking tot het eigenlijke taalgebruik van de studenten is dat zij een onderscheid maken tussen de verschillende situaties waarin zij terecht komen. Hun keuze voor dialect, tussentaal of standaardtaal hangt af van de omstandigheden waarin zij taal gebruiken. Zo wordt de standaardtaal het vaakst gehanteerd tijdens presentaties en het minst vaak in de communicatie met medestudenten.

Een tweede gevolgtrekking betreft de motivatie die studenten hebben om het Standaardnederlands te bezigen. Gezien het grote verschil in aantal tussen de studenten die bereid zijn de standaardtaal aan te wenden en de studenten die het ook nuttig vinden deze taalvariëteit te gebruiken, kunnen we aannemen dat de bereidheid tot het spreken van Standaardnederlands niet per se voortkomt uit intrinsieke motivatie. Wat hen dan wel motiveert Standaardnederlands te spreken, is niet bevraagd bij de eerstejaarsstudenten. Uit de enquêtes die afgenomen werden bij de derdejaarsstudenten, blijkt dat een van de beweegredenen is dat de mentoren verwachten dat de studenten Standaardnederlands spreken. Een andere mogelijke drijfveer is dat de studenten mede beoordeeld worden op taal bij enkele opleidingsonderdelen en tijdens stages.

Verder kwam er uit de enquêtes naar voren dat toch een aanzienlijk deel van de studenten moeite heeft met het Standaardnederlands. In de eerste fase van de opleiding krijgt meer dan een derde van de studenten verscheidene keren negatieve feedback op taalgebruik; bij de derdejaarsstudenten is dat nog een vijfde.

Ook blijkt uit de enquêtes dat studenten hun taalgebruik niet altijd even goed kunnen inschatten. Zowel in de eerste opleidingsfase als in de derde opleidingsfase ligt het percentage van studenten die nooit negatieve feedback op taalgebruik krijgen opmerkelijk lager dan het percentage van studenten die menen altijd Standaardnederlands te spreken tijdens de momenten dat ze op taalgebruik beoordeeld worden.

Een mogelijke verklaring hiervoor is, mijns inziens, dat de studenten niet juist weten wat Standaardnederlands inhoudt, waardoor ze zelf niet inzien dat hun taalgebruik tussentalige elementen bevat.

Uit het onderzoek van Bieke Olders (2006-2007), die het taalgebruik van leerkrachten in een lagere school in Oostende examineerde, kwamen vergelijkbare resultaten voort: het merendeel van de leerkrachten die zij interviewde, schatte het eigen taalgebruik foutief in¹⁹ (Olders, 2006-2007).

7.2 Taalgebruik binnen de stagescholen

Het eerste besluit betreffende taalgebruik binnen de stagescholen dat voortkomt uit de enquêtes, kan gekoppeld worden aan de bevindingen van Bieke Olders. Zij stelde vast dat de leerkrachten opmerkelijk minder gebruik maakten van het Standaardnederlands wanneer ze zich boos maakten of wanneer ze anekdotes of grappen vertelden (Olders, 2006-2007). De antwoorden van de derdejaarsstudenten bevestigen dat.

Die gegevens kunnen op enkele manieren geïnterpreteerd worden. Een eerste mogelijkheid is dat de studenten er bewust voor kiezen te wisselen tussen de standaardtaal en tussentaal (of in sommige gevallen zelfs dialect).²⁰ Verder kan het ook zijn dat de studenten niet genoeg vaardigheid hebben om zich in elke situatie vlot uit te drukken in de standaardtaal.

¹⁹ Een korte samenvatting van het onderzoek van Bieke Olders kan teruggevonden worden op pagina's dertien en veertien.

²⁰ Het bewust of onbewust wisselen tussen verschillende taalvariëteiten wordt ook codewisseling genoemd (Olders, 2006-2007).

De tweede gevolgtrekking betreft de communicatie met mentoren en leden van de directie. Veel studenten geven aan de standaardtaal aan te wenden wanneer ze praten met mentoren en in de communicatie met leden van de directie kiest elke student voor het Standaardnederlands. Hieruit blijkt dat de studenten (on)bewust toch de standaardtaal gaan bezigen wanneer ze een goede indruk willen maken.

De laatste conclusie heeft te maken met de plaats van de standaardtaal en tussentaal in de klas. 87,93% van de respondenten zegt Standaardnederlands te spreken in de les omdat de leerkracht een voorbeeldfunctie heeft tegenover de leerlingen. 90% zegt later ook de standaardtaal te zullen gebruiken. Toch vindt slechts 24% van de derdejaarsstudenten dat tussentaal zelden of nooit gebruikt zou mogen worden in de klas. Een mogelijke verklaring voor deze tegenstrijdige resultaten is dat de studenten niet alle vragen even eerlijk beantwoord hebben, maar enkele vragen 'sociaal wenselijk' beantwoordden.

8 Besluit

In deze bachelorproef worden de resultaten besproken van een onderzoek naar de kennis van en de houding tegenover Standaardnederlands in de klas. Het onderzoek was gericht op de eerste- en derdejaarsstudenten BaSo aan de KHLim en had als centrale onderzoeksvraag: *Wat is de houding van eerste- en derdejaarsstudenten BaSo aan de KHLim tegenover het gebruik van Standaardnederlands in de klas en in hoeverre beheersen zij het Standaardnederlands?*

Uit het onderzoek kunnen enkele conclusies getrokken worden omtrent de houding van de studenten tegenover Standaardnederlands in de klas en de mate waarin zij de standaardtaal beheersen.

Ten eerste kan uit de resultaten van de afgenomen enquêtes afgeleid worden dat het merendeel van de studenten bereid is Standaardnederlands aan te wenden in de klas, zowel binnen de KHLim als binnen de stagescholen. Het aantal studenten dat het ook nuttig vindt deze taalvariëteit te bezigen, is minder groot.

Verder zegt het merendeel van de respondenten later de standaardtaal te zullen gebruiken. Toch kiezen zij niet onverdeeld voor het gebruik van Standaardnederlands in de klas; slechts een vierde van de studenten meent dat tussentaal niet thuishoort in de klas.

Een volgende bevinding is dat een aanzienlijk deel van de studenten het Standaardnederlands niet helemaal beheerst en hier opmerkingen over heeft gekregen. In de eerste opleidingsfase gaat het over meer dan een derde van de studenten, in het derde jaar ongeveer een vijfde van de studenten.

Een laatste conclusie houdt in dat studenten er moeite mee hebben hun eigen taalgebruik correct in te schatten. Uit de enquêtes blijkt dat de studenten hun taalgebruik standaardtaliger inschatten dan het in werkelijkheid is.

De studenten nemen dus geen uitgesproken positieve of negatieve houding aan tegenover de standaardtaal, maar ze laten wel duidelijk blijken dat tussentaal in hun opinie een plaats mag krijgen binnen het klasgebeuren.

Voorts is er op vlak van taalbeheersing ruimte voor verbetering; niet alle studenten beheersen het Standaardnederlands voldoende en een deel van de studenten kan het eigen taalgebruik niet inschatten.

9 Bibliografie

9.1 Boeken en publicaties

- Absilis, K., Jaspers, J., & Van Hoof, S. (2012). *De Manke Usurpator - Over Verkavelingsvlaams*. Gent: Academia Press.
- Cajot, J. (2012). Waarom het Verkavelingsvlaams onvermijdelijk was. In K. Absilis, J. Jaspers, & S. Van Hoof, *De Manke Usurpator - over Verkavelingsvlaams* (pp. 39-66). Gent: Academia Press.
- Camerman, F. (2007). *Antwerps schrijven - spelling en grammatica van het 21°-eeuws Antwerps*. De Vries-Brouwers BVBA.
- Coenegrachts, J. (2011). *Vakstudie Nederlands - Taalbeschouwing 2-1*. Diepenbeek: KHLim Departement Lerarenopleiding.
- Coenegrachts, J., & Vandervelden, R. (2009). *Taalbeleid in KHLim-LER-BASO*. Diepenbeek.
- De Caluwe, J. (2006). Tussentaal als natuurlijke omgangstaal in Vlaanderen. In J. De Caluwe, & M. Devos, *Structuren in talige variatie in Vlaanderen*. Gent: Academia Press.
- De Caluwe, J. (2012). Deletie van tussentaal. In K. Absilis, J. Jaspers, & S. Van Hoof, *De Manke Usurpator - over Verkavelingsvlaams* (pp. 101-122). Gent: Academia Press.
- De Schryver, J. (2012). Het einde van de tussentaal en de Vlaamse standaardtaaldiscussie. In K. Absilis, J. Jaspers, & S. Van Hoof, *De manke usurpator* (p. 431). Gent: Academia Press.
- Delarue, S. (2011). *Standaardtaal of tussentaal op school? De paradoxale dubbele kloof tussen taalbeleid en taalgebruik*. Gent: Universiteit Gent.

- den Boon, C., & Geeraerts, D. (2005). *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal - 14de editie*. Utrecht - Antwerpen: Van Dale Lexicografie.
- Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., de Rooij, J., & van den Toorn, M. (1997). *Algemene Nederlandse spraakkunst*. Groningen / Deurne: Martinus Nijhoff / Wolter Plantyn.
- Olders, B. (2006-2007). *Dialect, tussentaal en standaardtaal op een Oostendse lagere school. - Een sociolinguïstische etnografie van het lerarenkorps*. Gent: Universiteit Gent.
- Paus, H., Rymenans, R., & Van Gorp, K. (2006). *Dertien doelen in een dozijn - Een Referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Permentier, L. (2000, februari 21). Jan Goossens: "Schoon Vlaams verdringt mooi Nederlands". *de Standaard*.
- Permentier, L. (2008). *Stijlboek - voor wie helder wil schrijven*. Roeselare: dS De Standaard.
- Smedts, W. (2008). *Taalbeheersing Nederlands - Achtergronden*. Leuven: Acco.
- Smedts, W., & Van Belle, W. (2003). *Taalboek Nederlands*. Kapellen: Uitgeverij Pelckmans.
- Smet, P. (2011). *Samen taalgrenzen verleggen*.
- Van de Voorde, M. (2012, september 3). Verkavelingsvlaams is enggeestige arrogantie. *Knack*.
- van der Donk, C., & van Lanen, B. (2010). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: uitgeverij Coutinho.

Van der Horst, J. (2008). *Het Einde van de Standaardtaal - een wisseling van Europese taalcultuur*. Amsterdam: Meulenhoff.

Vandenbroucke, F. (2007). *De lat hoog voor talen in iedere school. Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken*.

9.2 Documenten van websites

Beel, V. (2012, augustus 30). We spreken allemaal wel eens tussentaal. *De Standaard Online*.

Camerman, F. (2009). *Algemeen Vlaams*. Opgeroepen op december 2012, van www.vlaamsetaal.be: <http://www.vlaamsetaal.be/vlaams>

Genootschap Onze Taal. (sd). *Standaardnederlands/ standaard-Nederlands*. Opgeroepen op december 16, 2012, van Taaladvies: <http://www.onzetaal.nl/taaladvies/advies/standaardnederlands-standaard-nederlands>

Nederlandse Taalunie. (2000 - 2012). *Onderwijslijst*. Opgeroepen op december 23, 2012, van Taalunieversum - Alles over het Nederlands: <http://taalunieversum.org/onderwijs/termen/term/349/tussentaal/>

Standaardnederlands. (sd). Opgeroepen op december 16, 2012, van Woorden Nederlandse Taal: <http://www.woorden.org/woord/Standaardnederlands>

Taaltelefoon. (2012, juli). *In duidelijk Nederlands*. Opgeroepen op december 2012, van www.taaltelefoon.vlaanderen.be: http://taaltelefoon.vlaanderen.be/nlapps/data/docattachments/In_duidelijk_Nederlands.pdf

Vlaamse Regering. (2008, januari 17). *Besluit van de Vlaamse Regering*. Opgeroepen op december 11, 2012, van www.ond.vlaanderen.be:

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13952>

Vlaamse Regering. (2008, januari 17). *Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren*. Opgeroepen op december 11, 2012, van Edulex - Wetgeving en omzendbrieven voor het Vlaamse onderwijs:
<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13952>

X. (2010, april 30). *Standaardtaal, tussentaal en dialect*. Opgeroepen op december 23, 2012, van Taaltelefoon - uw wegwijzer voor het Nederlands:
<http://taaltelefoon.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=1688&order=>

10 Bijlagen

10.1 Figuren

nummer figuur	titel	paginanummer
1	schematische weergave taal - taalvariëteiten	12
2	schematische weergave bevindingen Delarue	24
3	resultaat eerste vraag enquête eerstejaarsstudenten	30
4	resultaat tweede vraag enquête eerstejaarsstudenten	31
5	resultaat derde vraag enquête eerstejaarsstudenten	31
6	resultaat vierde vraag enquête eerstejaarsstudenten	32
7	resultaat vijfde vraag enquête eerstejaarsstudenten	32
8	resultaat zesde vraag enquête eerstejaarsstudenten	33
9	resultaat zevende vraag enquête eerstejaarsstudenten	33
10	resultaat achtste vraag enquête eerstejaarsstudenten	34
11	resultaat negende vraag enquête eerstejaarsstudenten	34
12	resultaat tiende vraag enquête eerstejaarsstudenten	35
13	resultaat elfde vraag enquête eerstejaarsstudenten	35

14	resultaat twaalfde vraag enquête eerstejaarsstudenten	36
15	resultaat dertiende vraag enquête eerstejaarsstudenten	36
16	resultaat veertiende vraag enquête eerstejaarsstudenten	37
17	resultaat vijftiende vraag enquête eerstejaarsstudenten	37
18	resultaat zestiende vraag enquête eerstejaarsstudenten	38
19	resultaat eerste vraag enquête derdejaarsstudenten	39
20	resultaat tweede vraag enquête derdejaarsstudenten	40
21	resultaat derde vraag enquête derdejaarsstudenten	40
22	resultaat vierde vraag enquête derdejaarsstudenten	41
23	resultaat vijfde vraag enquête derdejaarsstudenten	41
24	resultaat zesde vraag enquête derdejaarsstudenten	42
25	resultaat zevende vraag enquête derdejaarsstudenten	42
26	resultaat achtste vraag enquête derdejaarsstudenten	43
27	resultaat negende vraag enquête derdejaarsstudenten	43
28	resultaat tiende vraag enquête derdejaarsstudenten	44
29	resultaat elfde vraag enquête derdejaarsstudenten	44

30	resultaat twaalfde vraag enquête derdejaarsstudenten	45
31	resultaat dertiende vraag enquête derdejaarsstudenten	45
32	resultaat veertiende vraag enquête derdejaarsstudenten	46
33	resultaat vijftiende vraag enquête derdejaarsstudenten	46
34	resultaat zestiende vraag enquête derdejaarsstudenten	47
35	resultaat zeventiende vraag enquête derdejaarsstudenten	48
36	resultaat achttiende vraag enquête derdejaarsstudenten	48
37	resultaat negentiende vraag enquête derdejaarsstudenten	49
38	resultaat twintigste vraag enquête derdejaarsstudenten	49
39	resultaat 21 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	50
40	resultaat 22 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	50
41	resultaat 23 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	51
42	resultaat 24 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	51
43	resultaat 25 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	52
44	resultaat 26 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	52
45	resultaat 27 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	53

46	resultaat 28 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	53
47	resultaat 29 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	54
48	resultaat 30 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	54
49	resultaat 31 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	55
50	resultaat 32 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	55
51	resultaat 33 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	56
52	resultaat 34 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	56
53	resultaat 35 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	57
54	resultaat 36 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	57
55	resultaat 37 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	58
56	resultaat 38 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	58
57	resultaat 39 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	59
58	resultaat 40 ^{ste} vraag enquête derdejaarsstudenten	59
59	Hoe vaak spreken studenten Standaardnederlands als ze voor de klas staan?	60
60	Hoe vaak spreken studenten Standaardnederlands als ze reageren op iets wat de docent zegt?	61
61	Hoe vaak spreken de studenten Standaardnederlands als ze de docent een vraag stellen?	61

10.2 Blanco enquête eerstejaarsstudenten

Taalgebruik in de klas bij de eerstejaarsstudenten BaSo

Beste medestudenten

In het kader van mijn bachelorproef heb ik deze enquête over het taalgebruik van studenten BaSo aan de KHLim opgesteld.

De bedoeling is de eerste- en derdejaarsstudenten te bevragen naar de taal die zij gebruiken in de klas, zowel in de KHLim als in de stageschool.

Gelieve de vragen eerlijk te beantwoorden, anders zullen de resultaten van het onderzoek onbetrouwbaar zijn.

Het invullen van de enquête zal slechts enkele minuutjes in beslag nemen.

Alvast bedankt om mee te werken aan dit onderzoek!

1. Duid hieronder je geslacht aan.

man

vrouw

2. Duid hieronder je onderwijsvakken aan.

aardrijkskunde	
bewegingsrecreatie	
biologie	
chemie	
economie	
elektriciteit	
Engels	
Frans	
fysica	
geschiedenis	
godsdienst	
handel burotica	
informatica	
lichamelijke opvoeding	
Latijn	
mechanica	
muzikale opvoeding	
Nederlands	
plastische opvoeding	

project algemene vakken	
project kunstvakken	
techniek	
voeding verzorging	
wiskunde	

3. In welke opleidingsfase zit je?

eerste fase	
tweede fase	
derde fase	

4. Hieronder zie je enkele stellingen. Ze hebben allemaal te maken met je taalgebruik binnen de KHLim. Duid per stelling een van de volgende mogelijkheden aan: nooit - zelden - soms - vaak - altijd.

	nooit	zelden	soms	vaak	altijd
Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.					
Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.					
Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik dialect.					
Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.					
Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.					
Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik dialect.					
Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik Standaardnederlands.					
Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik tussentaal.					
Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik dialect.					
Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik Standaardnederlands.					
Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik tussentaal.					
Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik dialect.					
Ik krijg negatieve feedback op mijn taalgebruik in de lessen of tijdens de didactische ateliers.					
Ik vind het nuttig Standaardnederlands te spreken gedurende de les.					
Ik ben bereid Standaardnederlands te spreken gedurende de les.					
Ik vind dat het gebruik van tussentaal moet kunnen in de les.					

5. Indien je een opmerking wil maken over deze enquête, kan je die hieronder opschrijven.

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze enquête!

10.3 Blanco enquête derdejaarsstudenten

Taalgebruik in de klas bij de derdejaarsstudenten BaSo

Beste medestudenten

In het kader van mijn bachelorproef heb ik deze enquête over het taalgebruik van studenten BaSo aan de KHLim opgesteld.

De bedoeling is de eerste- en derdejaarsstudenten te bevragen naar de taal die zij gebruiken in de klas, zowel in de KHLim als in de stageschool.

Gelieve de vragen eerlijk te beantwoorden, anders zullen de resultaten van het onderzoek onbetrouwbaar zijn.

Het invullen van de enquête zal slechts enkele minuutjes in beslag nemen.

Alvast bedankt om mee te werken aan dit onderzoek!

1. Duid hieronder je geslacht aan.

man

vrouw

2. Duid hieronder je onderwijsvakken aan.

aardrijkskunde	
bewegingsrecreatie	
biologie	
chemie	
economie	
elektriciteit	
Engels	
Frans	
fysica	
geschiedenis	
godsdienst	
handel burotica	
informatica	
lichamelijke opvoeding	
Latijn	
mechanica	

muzikale opvoeding	
Nederlands	
plastische opvoeding	
project algemene vakken	
project kunstvakken	
techniek	
voeding verzorging	
wiskunde	

3. In welke opleidingsfase zit je?

eerste fase	
tweede fase	
derde fase	

4. Hieronder zie je enkele stellingen. Ze hebben allemaal te maken met je taalgebruik binnen de KHLim. Duid per stelling een van de volgende mogelijkheden aan: nooit - zelden - soms - vaak - altijd.

	nooit	zelden	soms	vaak	altijd
Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.					
Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.					
Wanneer ik in de les met een docent praat, gebruik ik dialect.					
Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik Standaardnederlands.					
Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik tussentaal.					
Wanneer ik buiten de les met een docent praat, gebruik ik dialect.					
Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik Standaardnederlands.					
Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik tussentaal.					
Wanneer ik in de les met medestudenten praat, gebruik ik dialect.					
Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik Standaardnederlands.					
Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik tussentaal.					
Als ik tijdens de les iets presenteer of naar voren breng, spreek ik dialect.					
Ik vind het nuttig Standaardnederlands te spreken gedurende de les.					
Ik ben bereid Standaardnederlands te spreken gedurende de les.					
Ik vind dat het gebruik van tussentaal moet kunnen in de les.					
Mijn docenten spreken Standaardnederlands tijdens de lessen.					

- 5. Hieronder zie je enkele stellingen. Ze hebben allemaal te maken met je taalgebruik tijdens de stages. Duid per stelling een van de volgende mogelijkheden aan: nooit - zelden - soms - vaak - altijd.**

	nooit	zelden	soms	vaak	altijd
Ik gebruik Standaardnederlands tijdens het lesgeven.					
Ik gebruik tussentaal tijdens het lesgeven.					
Ik gebruik dialect tijdens het lesgeven.					
Ik spreek leerlingen buiten de les aan in het Standaardnederlands.					
Ik gebruik tussentaal wanneer ik leerlingen aanspreek buiten de les.					
Ik spreek leerlingen buiten de les aan in het dialect.					
Ik gebruik Standaardnederlands als ik me boos maak in de les.					
Ik gebruik tussentaal als ik me boos maak in de les.					
Ik gebruik dialect als ik me boos maak in de les.					
Anekdoten en grappen in de les vertel ik in het Standaardnederlands.					
Ik gebruik tussentaal als ik een anekdote of grap vertel tijdens de les.					
Ik gebruik dialect als ik een anekdote of grap vertel tijdens de les.					
Ik gebruik Standaardnederlands als ik converseer met mijn mentor.					
Ik gebruik tussentaal als ik converseer met mijn mentor.					
Ik converseer in het dialect met mijn mentor.					
Met leden van de directie communiceer ik in het Standaardnederlands.					
Als ik met leden van de directie communiceer, gebruik ik tussentaal.					
Als ik met leden van de directie communiceer, gebeurt dat in het dialect.					
Ik heb al negatieve feedback gekregen op mijn taalgebruik tijdens de stages.					

6. Ik vind het noodzakelijk Standaardnederlands te gebruiken in de communicatie met mijn mentor of leden van de directie.

- mee eens niet mee eens

7. Ik spreek Standaardnederlands met mijn leerlingen omdat ...

- ik een voorbeeldfunctie heb tegenover de leerlingen.
- mijn mentor het van mij verwacht.
- het moet om te slagen op stage.
- niet van toepassing

andere:

8. Ik zal later (in de klaspraktijk) Standaardnederlands spreken met mijn leerlingen.

- mee eens niet mee eens

9. (Indien 'niet mee eens') Waarom niet?

- De kloof met leerlingen is dan te groot.
- Ik kan me niet vlot uitdrukken in het Standaardnederlands.
- Het is de taak van de leraar Nederlands om de leerlingen bekend te maken met het Standaardnederlands.

andere:

10. Lees de volgende stelling en duid aan welk antwoord op jou van toepassing is.

De vakken bavata en alvata hebben me geholpen om mijn kennis van en vaardigheid in het Standaardnederlands te verbeteren.

- helemaal mee eens eerder mee eens neutraal
- eerder niet mee eens helemaal niet mee eens

11. Indien je een opmerking wil maken over deze enquête, kan je die hieronder opschrijven.

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze enquête!

10.4 Blanco schema observaties

Student (M/V)	Nooit	Zelden	Soms	Vaak	altijd
De student spreekt Standaardnederlands wanneer hij voor de klas staat.					
De student spreekt Standaardnederlands wanneer hij reageert.					
De student spreekt Standaardnederlands wanneer hij een vraag stelt.					
Opmerkingen:					

10.5 Ingevulde enquêtes